

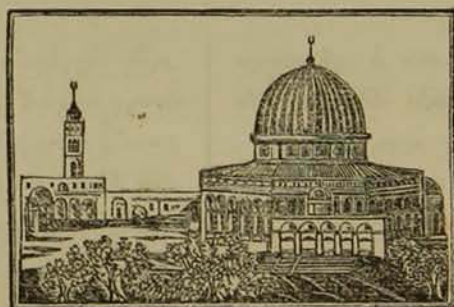
Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ, ԳՐԱԴԻՏԱԿԱՆ,
ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԵՐԿՈՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

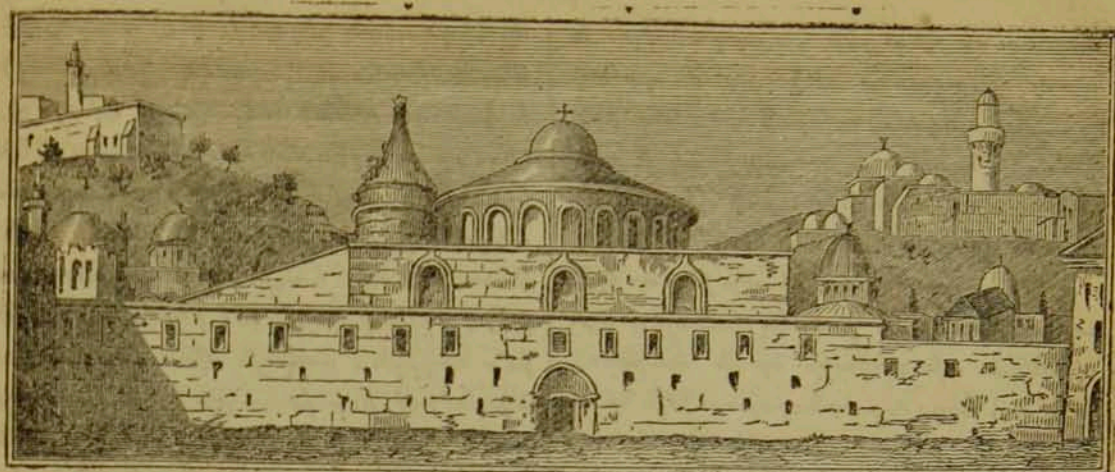
1877

ՄԶԿԻԹ ՕՄԱՐԱՅ (ՀԻՆ Տ. ՍՈՂՈՄՈՆԻ)

ՅԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՍՐԲՈՅ ՅԱԿՈՎԲԵԱՆՑ

ԲՏԱՍԱՆՆՈՒԹՅԱՆ
ԹԻՒ 11.

ԱՄՍԱԳԻՐ

ՆՈՏԵՐԵՐ 30
1877.

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ, ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ
ԵՒ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

ՄԱՍՄԱՐԱՐԱՅԻՆ ԱԿՏՆԵՐ (*)

Բ.

ԱՅՈՒՆՍ ահա, Սամարացի գեղ-
ջուրի և սարգոսմիտ կիսն իւր խօսակցին
լոկ արապքին երեւոյթը տեսնելով, որ
ըստ ամենայնի թէ կերպարանօք, թէ
բարբառով թէ հանդերձի ձեւով և
թէ արապքին ամեն երեւութով մի
կատարեալ հրէայ էր. ընդ ամին՝ գիտ-
նալով նաեւ Հրէից ազգի՝ Սամարացի-
ներէն խորշուաւ այն բաղամասայ եւ
արմատացեալ սովորութիւնը, որ հետ-

զհետէ զօրանալով աղգային մի յատուկ
օրինաց կարգ անցած էր. իրաւամբ կը
զարմանայ իւր խօսակից հրէայ մար-
դոյն վրայ աւելի այն պատճառաւ, թէ
ինչպէս նա չը խղճահարի իւր ազգի
այն մասնաւոր օրինաց դէմ դործել.
ուստի և այս պատճառաւ մի յանդի-
մանական եղանակաւ կը յայանէ այս
մասին իւր զարմանքը ասելով՝ թէ
դու, որ Հրէայ ես ինչպէս ինչմէ, մի
Սամարացի կնիկէ ջուր կը խնդրես ան-
խորտարար, ոչաղաքէն Հրէայք Սա-

(*) Շարունակութիւն, տես թիւ 10.

մարացւոց հետ չեն հաղորդակցիր, և այսու կը սպասէր անշուշտ մի գոհացուցիչ բացատրութիւն ստանալ իւր խօսակցէն նորա այս նորօրինակ և անսովոր արարման վրայ. իսկ Յիսուս որ իւր Աստուածային ամենագէտ կարողութեամբ կանխօս գիտէր ինչ որ պիտի պատահի, և քաջ կը ճանաչէր այն միամիտ գիւղականի սրտի պարզութիւնը, հոգւոյ բարեպաշտութիւնը և հաւատոյ ընդունակութիւնը, եւ որ միայն իւր խորին տգիտութեան պատճառաւ կը մնար այն հեթանոսական խորին խաւարի և նորա նախապաշարմանց ու մոլութեանց մէջ, կնոջ այս հարցը պատեհ առիթ կը համարի նորա մթութեան քօղը վեր առնելու և հոգին լուսաւորելու. ծանուցանելով թէ ինքը մի լոկ Հրէայ անհատ է կամ մի պարզ հասարակ մարդ է, ինչպէս կը տեսնուի, ուստի և առանց իւր արարման մասին կնոջ սպասած բացատրութիւնը տալու, մի վսեմ վեհափառութեամբ կը պատասխանէ նմա, թէ՛ դու եթէ գիտնայիր որ ո՞վ է քեզմէ ջուր խնդրողն, անշուշտ դու իրմէն պիտի փութայիր խնդրել այն կենաց ջուրը, յորմէ խմողն այլ եւս չը ծարաւիր. սակայն կնոջ տգիտութիւնը այս մեծիմաստ յայտնութեան զօրութիւնը եւս չը կարենալով ըմբռնել և նիւթալանապէս իմանալով նորա խոստացած ջուրը եւս առաւել զարմանաց և շփոթութեան մէջ կ'իյնայ իւր այս զարմանալի խօսակցին վրայ. քանզի կը մըտածէ թէ այս աշխատ ճանապարհորդքն որ ոչ ջրհան ունի և ոչ պարան և որ իւր ծարաւն անցնելու անգամ անկարող լինելով իմօգնութեան կը դիմէ և ջուր կը խնդրէ ինձմէ. ապա ինչ մեծաբանութիւն է այս, որ ինձ կենդանի ջուր պարգեւեւելու սնովառական խոստում կընէ, ուստի և կ'ասէ անշուշտ

մի հեգնական շեշտով, թէ՛ դու միթէ մեր նախահայր Յակոբէն աւելի մեծ և կարողութեան տէր մէկը պիտի լի նիս, որ այդպէս մեծամեծ խոստումներ կընես, քանզի այն մեծ նահապեան անգամ իւր բոլոր կարողութեամբ և մեծութեամբ հազիւ կարողացաւ այս ջրհորը շինել, յորմէ թէ ինք խմեց և թէ իւր որդիքն. սակայն միւս կողմէն ևս նկատելով իւր խօսակցի կերպարանաց վսեմ հանգարտութիւնը, ձեւերուն ազնիւ պարկեշտութիւնը եւ խօսքերուն պարզ և վստահ եղանակը, որոյ մէջ ոչ խաբեբայի մը երկիւղալի եւ շփոթ ձեւերն և ոչ սնապարծի մը ճամարտակութեան նշողը չէին տեսնուեր. միտքն կը շփոթի և կըսկսի մի աղօտ հաւատ գոյանալ նորա մէջ իւր խօսակցի կարողութեան վրայ. ուստի և կը խնդրէ 'ի նմանէ՛ պարգեւել այն խոստացեալ ջուրը, որպէս զի այլ եւս չը ծարաւի և ամեն օր հոն գալով ջուր հանելու աշխատութենէն ազատուի, Յիսուս տեսնելով կնոջ այս տարակուսական խնդրուածքը, իմացաւ որ իւր խօսքն հետզհետէ կըսկսի տալու լորիլ եւ արդիւնաւորիչ նորա սրտին մէջ և հաւասան թէ եւ տկար՝ ծնունդ կ'առնու նորա հոգւոյն մէջ, միայն մի ազդու մղման կը կարօտի զօրանալու և հաստատուն լինելու համար. վստն որոյ անմիջապէս խօսակցութեան նիւթը փոխելով, յանախակաւ կը հրամայէ կնոջ երթալ իւր այրը կոչել, յորմէ շփոթելով կիներն և շիկնելով, անշուշտ 'ի յամօթոյ, կը պատասխանէ թէ ես այր չունիմ, սակայն կը ստէ աստ ողորմելի կիներ, որովհետեւ այր ունէր, որոյ հետ կը կենակցէր, բայց ինչպէս կը տեսնուի Յիսուսի յետագայ յանգիմանական պատասխանէն՝ ապօրինի էր իւր այրման ամուսինն զոր ինք ևս գիտնալով և այն միջոցին թերեւս սիր-

ստոծ էր զօրանալ իւր սրտին մէջ և խղճի խայթը անհանգիստ առնել հեռաւարտը կամիր որ իւր այս ապօրինի արարքը այն օտարական ճանապարհորդն իմանայ՝ ուստի և ստելով կարծէ ազատիլ այն դժուարութենէ. սակայն ինչ պատճառաւ կը ստէ այս բարեմիտ կինն. որոյ սրտի բարութիւնը և հոգւոյ սարդութիւնը այն խօսակցութեան կարճ ժամանակամիջոցին մէջ սկսած էր փոխիլ եւ Յիսուսի աստուածային կարողութեան վրայ սկսած էր գոյանալ իւր սրտի մէջ այն նորածիլ հաւասան, որով և կը յուսար ընդունիլ 'ի նմանէ մի այնպիսի ջուր. որոյ զօրութիւնը շատ մեծ պէտք է լինէր հասարակ կարգի ջրոց զօրութենէն. արդ' ինչպէս ուրեմն կը համարձակի ստել և իւր ամօթայի արարքը ծածկելու աշխատիլ մի այնպիսի մարդու ներկայութեան, որոյ կարողութիւնը գեր 'ի վերէ մարդկային կարողութենէ. քանզի՞ մի հասարակ մարդ չէ կարող ստեղծել մի այն տեսակ ջուր, ինչ որ նա կը խոռտանայ շնորհել կնոջ. արդարեւ մտադրութեան արժանի մի կէտ է այս, որոյ վրայ հարկ է խորհրդածել եւ քննել ուշիւ թէ ի՞նչ պատճառաւ կը ստէ այս կինն. այլ սակայն, նախ քան այս մասին մտածելն և կնոջ ստելուն պատճառը քննելու համար այլ և այլ անհաստատ կարծեաց եւ ենթադրութեանց անել բաւիղին մէջ թարթափիլ. սոյն պատճառը գտնելու աւելի դիւրին եւ լուսաւոր ճանապարհ բռնած կը լինինք, եթէ ուղղակի մեր անձանց վրայ ուշադրութիւն դարձնելով. քննենք թէ ի՞նչ է պատճառն. որ « Զիք ինչ ծածուկ որ ոչ յայտնեսցի և գաղտնի որ ոչ ծանօցի » : Աստուածային անժխտելի վճռոյն ճշմարտութիւնը հաստատութեամբ գիտնալով հանդերձ դարձեալ գաղտնի մո-

լութեանց, ցոյութեանց և անկարգութեանց անձնատուր լինելով, կը ջանանք միշտ գաղտնեաց և մթութեան մէջ պահել մեր դարչելի արարքները և երբ յանկարծ յայտնուելով հրապարակ ելլէ, ստութեամբ ուրանալով չեմք կտմիր բնաւ տէր լինիլ, որով և շատ անգամ այս առթիւ այնպիսի ցած և անօրէն յանցանաց մէջ կը գլորինք, որք հազար անգամ աւելի վատթարագոյն են թագուղանելու աշխատուած յանցանքներէն. վասն զի փոխանակ մեծանունութեամբ մեր սխալմունքը ճանաչելով՝ հեղութեամբ խոստովանելու և ուղղութեան դարման հայթայթելու, ընդհակառակն այն աստիճան կը նուաստանանք, որ ստութեան, խաբէյութեան, զրոյարտութեան և այլ բազմադիմի ցած միջոցներու մէջ մեղադրուէն փնտռելով՝ այնպիսի վատութիւններ կը գործենք, որով և եւս կը ծանրացնենք մեր յանցանաց անպատուութեան հետ նաեւ մեր դատապարտութեան խստութիւնը. եթէ ոչ այս աշխարհի մէջ, սակայն անշուշտ հոն գերձելոյն մէջ. որովհետեւ այս անկրաւ աշխարհի մէջ կրնայ պատահիլ շատ անգամ որ յաջողինք զանազան միջոցներով դատաւորաց տեսութիւնը պատրել կամ նոցա սիրտը շահել. սակայն հանդերձելոյն մէջ այս միջոցներու բոլորն ալ յօգս կը ցնդին, ըստ որում անդ՝ բուն իսկ սրտագէտն է դատաւորն, որոյ տեսութեան առջեւ բաց են մարդոյ երկկամանց ամենածածուկ ծալքերն անգամ. նա աւելի լաւ կը տեսնէ մեր հոգւոյ մթին խորշերը քան մենք աշխարհի ամենայայտնի առարկայները. անդ բուն իսկ ճշմարտութիւնն է մեր ոստին, որոյ առջեւ ստուերի պէս հալածական կը լինին ստութիւնք, խաբէյութիւնք եւ հնարք. անդ գերագոյն արդարութիւ-

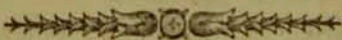
ներն է վճռատուն . յորմէ հալածական
կը խուսափին կողմնակցութիւն , մար-
դահաճութիւն եւ անխառնութիւնն .
այսպէս ուրեմն , ամեն մարդ այս ա-
մենը գիտնալով հանգերձ . դարձեալ
յետ չը կենար չարիք գործելէ եւ այն
չարութեան գործերը մեծ խնամքով
մթութեան և խաւարի մէջ պահելու
հնարքներ որոնելէ . և ինչ պատճառաւ .
անշուշտ առաջի մարդկութեան ամօ-
թապարտ և առաջի օրինաց դատա-
պարտելի ներկայանալու երկիւղէն . ա-
հաւաստի ճիշդ մի և նոյն պատճառաւ
կը ստէ եւ այն ողորմելի կիսն կարծե-
լով պատրել իւր խօսակցի տեսութիւ-
նը նոյն ստութեան հնարքով և ազա-
տիկ իւր ապօրէն կենաց յայտնութեամբ
յառաջ գալիք ամօթապարտութենէն .
այլ սակայն Աստուածորդւոյն Յիսու-
սի աստուածային ամենակարող զօրու-
թեան մօտ ՚ի գերեւ կ'ենէ մարդկան
այս ողորմելի հնարքն . քանզի Յիսուս
կը պատասխանէ կնոջ աոյն յանդիմանա-
կան եղանակաւ թէ՛ շատ աղէկ աստ-
ցիր թէ այր չունիմ . որովհետեւ հինգ
անգամ ամուսնացած ես և այժմեան
ունեցածդ քո օրինաւոր այրը չէ . ու
զորմելի կիսն իւր կենաց այս ամօթա-
լի պարագայից այսպէս անակնկալ կեր-
պիւ մի օտարական և անձանօթ մար-
դէ մանրամասն յայտնուիլը տեսնելով ,
կարծես շանթահար կը լինի և միայն այն
ատեն ուշաբերելով կը մտածէ թէ մի
հասարակ մարդ չէ կարող այսպէս ա-
յլոց գաղտնեաց վերահասու լինել . ուս-
տի եւ կը անպատասխանէ թէ՛ Տէ՛ր կը
տեսնեմ որ դու մի մարդարէ ես . ու
բով և կը խոստովանի իւր յանցապար-
տութիւնը :

Ա՛հ , ո՛ւր էր որ ամեն ատեն այս-
պէս նշաւակէր Աստուած ամեն խըս-
տասիրտ մեղաւորի և անզգամ անօրինի
զաւր մեղքերը և անգութ չարագոր-

ծութիւնները . ո՛ւր էր թէ՛ միշտ ինք-
զինքնին անրիժ եւ անարատ ծախող ,
բայց ՚ի ներքուստ ամենայն գարշու-
թեամբ և անօրէնութեամբ լցեալ նոր
փորիսեցւոց ևս այսպիսի անակնկալ և
ազգու յայտնութիւններ լինէին երբե-
մըն այն գերբնական զօրութեամբ . վեր-
ջապէս ո՛ւր է թէ՛ իրենց աչքի ահագին
գերանները թողած այլոց շուղերը խո-
շորացուցիւ իբրեւ գերան ցոյց տալու
աշխատող բանասարկու և ցած ոգի ապի-
րատից եւս երբեմն լինէին այս տեսակ
ահարկու ազգարարութիւնք , յանդի-
մանական ազգու խրատք , որպէս զի
ամեն ոք այն յանցապարտ Սամարացի
կնոջ պէս յանկարծակիի գալով ինք իւր
մէն ամաչէր , իւր ըրածն զգար , իւր
թմբութենէն սթափէր եւ վիհանձ-
նաբար իւր սխալանքները խոստովանե-
լով իւր ուղղութեանը փոյթ ու հոգ-
տանէր . եթէ իրօք Աստուած այսպէս
ուղղակի ամեն մարդու հետ եւս նոյն
Սամարացի կնոջ պէս վարուէր . ամեն
ստախօսի , ամեն խաբեբայի և ամեն
նենգաւոր կեղծաւորի շինծու գիմակն
այսպէս վար առնելով նոցա տգեղ մեր-
կութիւնը առակ նշաւակի ընէր՝ այն նոր
փորիսեցւոց ամօթն ունախատիները .
քան մեծ պիտի լինէր , և արդեօք պիտի
գտնուէր մէկն որ համարձակէր մի այս-
պիսի ամենադէտ դատաւորի առջեւ
վստահութիւն և անխառն սրտիւ ներկա-
յանալ . այլ սակայն Աստուած չը գոր-
ծադրեր այժմ իւր այն անմիջական ար-
դարութիւնը , որով և շատ տկարամիտ
ապիրատներ իրենց առժամանակեայ
յաջողութեամբ կուրացած առանց ա-
պագայն յիշելու . առանց այն ահարկու
և անաչառ դատաստանի պարագայ-
ները մոռաբերելու՝ արշաւաքայլ կըն-
թանան իրենց սիրելի և զուարճալի
սոցողոտային մէջ . որոյ պատճառաւ շատ
անգամ շատ տկարամիտ թշուառներ

մինչև անգամ Աստուծոյ արդարութեան վրայ տարակուսելու եւ նորա գէմ տրտունջներ իսկ բառնարու վարձութեան մէջ կը գլորին . սակայն այսպիսիք եւս մեծապէս կը սխալին եւ շոտ կ'անիրաւին բարերարին Աստուծոյ գէմ . որովհետեւ Աստուած իբրեւ մի գլծած եւ նախահոգ Հայր՝ արդէն կանխաւ գծած եւ սահմանած լինելով մարդկային օրէնքները՝ իւր գործը կատարած է . նա մատնանիշ ցոյց տուած է ամեն մարդոյ եւս՝ իւր կենաց ընթացից համեմատ եւ վախճանի հատուցումը . երանի՛ այն մարդուն , որ իւր կենաց ընթացքը այն աստուածագիծ օրինաց համեմատ կատարելով կը դիմէ ընդունիլ իւր պարտականութեան վարձն ու պոսիր . իսկ վայ այն մարդուն , որ այն օրինաց բոլորովին հակառակ կեանք վարելով իւր վախճանին՝ կը պատրաստուի մի ահաւոր դատաստանի :

(Ետեւանիւն)

ԱՍՏՂԱԳԻՏԱԿԱՆ

ԵՐԿԻՐ (8)

Ներկայ յօդուածով պիտի խօսիմք երկրի տարեկան շարժման եւ այն երեւոյթներուն վերայ , որք յառաջ կը գան երկրի կրկին շարժումներէն . երկրի արեգական բոլորաթիւր գծած ծիրը կոր մակարթակ մ'է , որ արեգական եւ երկրի կեդրոնէն կ'անցնի եւ կըսուի ծիր խաւարման : Ինչպէս բոլոր մոլորակներուն , նոյնպէս երկրի ծիրը , կամ ոլորտը ձուլածեւ մ'է , որոյ վառա-

րաններուն միոյն մէջ է արեգակը . այս ձուլածեւին տարածութիւնները թէև արեգական երկրէս ունեցած հեռաւորութեան վերայ խօսած ատեն նշանակած եմք , բայց աւելորդ չեմք համարեր աստ եւս կրկնել :

Հեռաւորութիւն մերձակէտի . 0.98323
կէս մեծ առանցքի . 1.00000
հեռ . հեռակէտի . 1.01677

Հետեւաբար երկրային ոլորտի կեդրոնազանցութիւնը կըլայ . 0.01677

Այս թիւերը երկրի ոլորտի ձևոյն վրայ բաւականին գաղափար մը կը տան եւ կը ցուցնեն թէ երկիրը արեգական շուրջը ինչպիսի հեռաւորութեամբ կը շարժի : Ահաւասիկ այս հեռաւորութեանց հասարակածի շառաւիղի , ընդ նմին հաղարամեգրի վերածուածը .

հասա . շառաւիղ հաղարա .
Հեռ . մերձ . 22 800 145 500 000
կէս մեծ առ . 23 200 148 000 000
հեռ . հեռա . 23 600 150 500 000

Մեծագոյն եւ փոքրագոյն հեռաւորութեանց տարբերութիւնը հասարակածի շառաւիղին 800 անգամն է , կամ 5 000 000 հաղարամեգր :

Այս անհուն ծրի բովանդակ երկայնութիւնն է բոլորակ թուով 930 միլիօն հաղարամեգր , զոր երկիրը ամեն տարի կը քալէ 365 1/4 միլիօն օրէն , կամ աւելի ճիշդը 365 օր . 6 ժամ , 9 վայր . եւ 10 , 6 երկվայրկենէն , ուրեմն երկիրը օրը 2 544 200 հաղարամեգր կընթանայ . մէկ ժամէն 2 602 հաղարա . իսկ մէկ երկվայրկենէն 29 450 մեգր . Բայց այս արագութիւնը փոփոխական է . որովհետեւ կը նուազի , երբ երկիրը արեգակէն հեռանայ , այնպէս որ , երբ հեռակէտին վերայ հասնի , մէկ երկվայրկենէն 28 960 մեգր կընթանայ . իսկ արագութիւնը կը սաստկանայ . քանի մօտենայ արեգական . մերձակէտին վերայ երկվայրկենական արագութիւն

(8) Տէս թիւ 7 :

նրն է 30 000 մեդր : Ինչպէս կը տեսնուի, երբ երկիրը իւր առանցքին վերայ ամբողջ հողովում մի կրնէ, մի և նոյն ատեն կը կորէ իւր ծրէն երկայնութիւն մի, որ իւր տրամագծին 200 անգամին չափ է :

Եթէ մտածեմք երկրի հսկայ զանգուածին վերայ և մի և նոյն ժամանակ այն արագութեան վերայ, որով միջոցին մէջ կրնժանայ, մեր իմացականութիւնը կ'ահաբեկի : Երկու ժամանակակից բնագէտներ, Հելմոլց և Մայիէ ուզելով գաղափար մի տալ երկրի հոլովական արագութեան վերայ, հաշուեցին, որ երկրի ոլորտին մէջ յանկարծական սրտահարէ մը յառաջ եկած ջերմութիւնը բաւական պիտի ըլլայ ո՛չ միայն ամբողջ երկրագունդը լուծել, այլ նաև անոր մէջ եղած հանքային զանգուածները մեծ մասամբ շոգիացնել :

Երկրի հողովական շարժումը միօրինակ է. իսկ տարեկան, կամ թաւալական շարժումը փոփոխական, որոյ հետեւութիւնն է արեգակնային աւուրց անհաւասարութիւնը : Սորա մէկ պատճառն եւս ծիր խաւարմանի մակարթակի շեղութիւնն է հասարակածի մակարթակին վերայ : Հաւատարութեան այս սխալը դարմանելու համար աստղագէտք բոլանդակ տարւոյն արեգակնային աւուրց անհաւասար տեւողութեանց միջինն առած են, և այս է Ֆլէն օր ըսուածը, որ կը բաղկանայ 24 ժամէ, կամ 86 400 երկվայրկենէ, և կը գործածուի քաղաքական տարին չափելու և նոյնպէս շատ անգամ աստղագիտական ժամանակը :

Հիմա որ գիտեմք թէ՛ ի՞նչ է իրականացնող արեգական շուրջը երկրի ըրած տարեկան շարժումը, շարժում մի, ղոր չեմք տեսներ, ինչպէս հողովական շարժումը, նշանակեմք այս շարժումէն

յառաջ եկած երեւոյթները : Եթէ ճշմարիտ է, որ մեր գունդը կը շարժի գոյ ծրի մը մէջ արեգական բոլորակքը, որ վերաբերութեամբ անշարժ է, բնական է, որ ինչ համեմատութեամբ ուղղութեան մը մէջ իւր տարեկան շարժման մէկ աղեղը գծէ, նոյն համեմատութեամբ այնպէս պիտի թուի, որ արեգակը նման աղեղ մի կը գծէ հակառակ ուղղութեամբ : Արդարեւ հակառակ ուղղութեամբ կ'երևին այս գծուած աղեղները, երբ առանձինն նկատեմք, ինչպէս պարզ կը տեսնուի, եթէ թուղթի մը վերայ, իբրեւ արեգակ կէտ մը առնեմք և անոր շուրջը ծիր մը գծեմք. այս ծրին վերայ երկիրը ներկայացնող կէտը ինչ համեմատութեամբ յառաջ շարժի, նոյն համեմատութեամբ այնպէս կը թուի, որ արեգակը ներկայացնող կէտն եւս յառաջ կը շարժի հակառակ ուղղութեամբ երեւութական ծրի մը վերայ, բայց երբ երկրի իրական ծիրը արեգական երեւութական ծրին հետ բաղդատեմք, երկուքին ուղղութիւնն ևս նոյն պիտի գտնեմք. որովհետեւ արեգական իրական շարժումը, որ պատճառ է նորա միջօրէականի վերայէն ըրած անցից յապաղման, կամ որ նոյն է արեգական և աստղային աւուրց անհաւասարութեան, արեւմուտքէն դէպ յարեւելոյ տեղի ունենալով՝ երկրի իրական շարժումն եւս մի և նոյն ուղղութեան մէջ կը կատարուի : Կը հետեւի ասկից, որ երկնականաբանի վերայ ամեն վայրկեան կը տեղափոխի արեգակը եւ ամեն օր նորա կեդրոնը տարբեր աստղաց կեդրոններուն կը համապատասխանի : Յերեկ տեսնայս տեղափոխութիւնը զգալի չէ, երբ արեգական դրից չափը ճիշդ չեմք կրնար գտնել. բայց այս մասին համոզուելու համար բաւական է մտածել, որ այս

տեղափոխութեան կը համապատասխանէ երկնից նման մէկ շարժումը, որ գիշերները զգալի կըլլայ ամբողջ տարւոյն մէջ համաստեղութեանց դրից փոփոխութեամբք :

Արգէն տեսանք, որ տարւոյն տեւողութիւնն է դրեթէ 365 $\frac{1}{4}$ օր աւելցանային միջին օրով. ինչպէս այսչափ ժամանակի մէջ երկիրը իւր առանցքին վերայ 366 $\frac{1}{4}$ անգամ կը հոլովի. կամ այլապէս, ի՞նչէն է, որ տարին կը պարունակէ 366 $\frac{1}{4}$ աստղային օր. իսկ 365 $\frac{1}{4}$ արեգակնային օր : Սուրա պատճառն է ուղղակի երկրի օրական շարժումը. մի և նոյնը կը պատահի բնականաբար բոլոր մոլորակաց մէջ ինչ որ ալ լինի նոցա հողովմանց թիւը արեգակնային բոլորովը ըրած թաւալմանց միջոցին. և ինչ որ ալ լինի նոցա վերայ աստղային և արեգակնային աւուրց տեւողութիւնները : Վերստին յիշեմք այս տեղ, որ երկիրը երբ մի անգամ իր վրայ դառնայ, 4 վայրկեան յետ կը մնայ արեգակը նկատմամբ այն աստղին, որ առաջին օրը արեգական հետ մէկ տեղ և մի և նոյն վայրկեանին անցան միջօրեայի վերայէն. երկրորդ հողովման այս 4 վայրկեանի յապաղումը վերստին տեղի կ'ունենայ, որով կըլլայ 8 վայրկեան և այսպէս ամեն հողովման 4 վայրկեան յետ մնալով՝ երբ երկրի տարեկան շարժումը լրանայ, վերստին արեգակը աստղին հետ մի և նոյն դիրքը կըստանան, որով տարւոյն մէջ երկիրը 366 անգամ հողոված կըլլայ, կամ աստղը 366 անգամ անցած կըլլայ միջօրեայի վերայէն. իսկ արեգակը մի անգամ պտտաւ, այսինքն 365 անգամ :

Երկրի աստղային թաւալման ճիշդ տեւողութիւնն է 365 օր, 6 ժամ, 9 վայրկեան $10 \frac{2}{5}$ երկվ. որ կըսուի նոյնպէս աստղային տարի : Ժամանակի այս չափը պէտք է շփոթել արեգակնային տարւոյն հետ, որ կըսուի նոյնպէս արեգակնային տարի :

Այն հետ, որ կըսուի նոյնպէս արեգակնային տարի : Աստղային և արեգակնային տարիներու տարբերութեան պատճառը հետեւեալն է. այն կէտերուն մէջ, զոր երկիրը յաջորդաբար կընթանայ իւր ոլորտը կտրելու ժամանակ, կան միջանի կէտեր, որոց ճիշդ ծանօթութիւնը մեծ կարեւորութիւն ունի. այս կէտերը կըսուին Գիշերահաւասարք և Արեւակայք : Այս կէտերուն մէկէն, օրինակի համար Գարնան Գիշերահաւասարէն մինչեւ նոյն կէտը մեր մոլորակի յաջորդական շրջանները արեւադարձային աստղին կըսուին : Գրեթէ, 2000 տարիէ ՚ի վեր դիտուած է, որ արեգակը իւր երեւութական շրջանին մէջ որոշեալ աստղին հետ յօդակցութենէն աւելի առաջ կը գայ գիշերահաւասարից կէտին վերայ, որոյ պատճառն գիշերահաւասարից կէտերուն նակնընթացն է : Այս երեւութով արեւադարձական տարին մէկ քիչ կարճ կըլլայ աստղային տարիէն. վասն զի առաջինը 365 օր, 5 ժամ, 48 վայրկեան և 47, 52 երկվայրկեան. եւ երկուքին տարբերութիւնն է 20 վայրկեան եւ 23, 11 երկվայրկեան :

Անյնինք ուրիշ երեւոյթներու, որք երկրի բոլոր բնակչաց համար մեծ կարեւորութիւն ունին և իրենց պատճառը երկրի կրկին շարժումներն են : Որ և իցէ տեղւոյ մը բնակիչք ամեն օր կը տեսնեն արեգական հորիզոնին վերայ բարձրանալը փոփոխ բարձրութեամբք. նոյնը կը տեսնեն առաջին տեղւոյն հետ հաւասար լայնութիւն ունեցող ամեն տեղերու բնակիչք : Արեւելեան և արեւմտեան կէտերը, ուսկից արեգակը կ'ելլէ եւ կը մտնէ, միշտ կը փոփոխի. արեգակը կէս աւուր ժամանակ առաւել կամ նուազ կը բարձրանայ և նորա հորիզոնին վերայ անցուցած ժամանակէն յառաջ կը

գան առնջեան և գիշերոյ անհաւա-
սար և փոփոխական երկայնութիւննե-
րը, տարբեր բարեխառնութիւնները
և կօրի աղլաղան կլիմայախառնական հան-
գամանքները և վերջապէս եղանակնե-
րը : Այս ամենը կը փոփոխին ինքնին
նշմարելի մէկ կիսագնդին միւսին նը-
կատմամբ, այլ նոյն իսկ մի և նոյն կի-
սագնդին համար տեղերու լայնու-
թեան համեմատ : Գարձեալ ասկից
յառաջ կը գան կլիմաները, երկրի
տարբեր գօտիները իրենց անհաւա-
սար ցերեկով և գիշերով :

Այս բոլոր երեւոյթներուն մէկ
պատճառն եւս երկրի հորիման ա-
ռանցքին՝ ծիր խաւարմանի մակարթա-
կին վերայ ուղղահայեաց չըլլալն է .
առանցքին ծիր խաւարմանի հետ կաղ-
մած անկեան չափն է $66^{\circ} 32' 44''$, որ
գրեթէ ամբողջ տարւոյն մէջ անփո-
փոխ է : Բաց յաստի, առանցքին ինքն
իրեն հետ ունեցած զուգահեռակա-
նութիւնն եւս այս երեւոյթներուն
վերայ կը ներգործէ և այսու կը բա-
ցատրուի ամեն տեղերու համար հո-
րիզոնին վերայ երկնային բեւեռին ու-
նեցած անփոփոխ գիրքը :

Առանցքը միշտ զուգահեռական
մնալով բնական է, որ հասարակածն
եւս ինքն իրեն զուգահեռական կը մը-
նայ, նոյնպէս ծիր խաւարմանը, հետե-
ւաբար արեգակը տարին միայն երկու
անգամ հասարակածին վերայ կը գայ,
այս երկու կէտերը, որք իրարու տրա-
մագծապէս հակադիր են, կըսուին կէտք
Գիշերահասարկից : Տարւոյն մնացեալ ժա-
մանակները արեգակը հասարակածի
մակարթակին հիւսիսային կամ հարա-
ւային կողմը կըլլայ և հասարակածէն
այնչափ հեռացած կըլլայ, որչափ եր-
կիրը Գիշերահաւասարից կէտերէն :
Վերջապէս տարին երկու անգամ եր-
կիրը այնպիսի գիրք մը կը բռնէ, որ

ստեն արեգակն հասարակածէն ու-
նեցած հեռաւորութիւնը մեծագոյն
կըլլայ և հաւասար՝ ծիր խաւարմանի
հասարակածին վերայ ունեցած հակ-
ման : այս գիրքերը կըսուին կէտք Ա-
րեւալից :

Երկրի այս գիտաւոր դրից հետե-
ւութիւնները ըսելէ առաջ նշանակեմք
սոցա յաջորդութեան կարգը և ժամա-
նակները : Մարտ 9 ին երկիրը այս դը-
րից առաջնոյն մէջ կ'ըլլայ, որ է Գար-
նան Գիշերահաւասարը : Յունիս 9 ին
Ամարան Արեւակայքը կ'երթայ, Սեպ-
տեմբեր 11 ին Աշնան Գիշերահաւա-
սարը, իսկ Դեկ. 9 ին Զմեռան Արե-
ւակայքը : Տարւոյն չորս եղանակները
այս գիրքերէն կըսկսին :

Երբ երկիրը Գիշերահաւասարից
միայն մէջ ըլլայ, հասարակածի մակար-
թակը արեգական կեդրոնէն կ'անցնի,
երկրի երկու բեւեռները արեգակէն
հաւասարապէս հեռու կըլլան և լու-
սաւորեալ ու մթին կիսագնդերու
բաժանման գիծը միջօրէական մի կըլ-
լայ, ուստի կը հետեւի, որ երկրի իւ-
րաքանչիւր կէտք, ինչ ալ լինի իրենց
լայնութեան աստիճանը, երկրի հորի-
մամբ կէս շրջանակ լուսոյ և կէս շրջա-
նակ մթութեան մէջ կը ձգէ, հետե-
ւաբար Գիշերահաւասարից առնն բո-
լոր երկրագնդին համար գիշեր և ցե-
րեկ հաւասար կըլլան :

Գարնան Գիշերահաւասարէն դէպ ի
Ամարան արեակայքը կը քալէ երկիրը
իւր ոլորտի այն մասերը, որք կը համա-
պատասխանեն Մարտ, Ապրիլ և Մայիս
ամիսներուն : Իւր առանցքը միշտ զու-
գահեռական մնալով՝ հիւսիսային բե-
ւեռը հեռոգհեռէ արեգական կը դառ-
նայ, ընդհակառակն հարաւայինը եւս
կը հեռանայ, սուրնջեան և գիշերոյ տե-
ւողութիւնը հեռոգհեռէ կ'անհաւասա-
րի և այս անհաւասարութիւնը Յու-

նիս 9 ին, կամ արեւադարձից օրը իւր ծայրագոյն աստիճանին կը հասնի, Արթուրեան և լուսոյ բաժանման շրջանակը բեւեռէն կը հեռանայ, հիւսիսային կիսագնդի ցերեկները կ'երկարին եւ գիշերները կը կարճանան, եւ տեղւոյ մը ցերեկը այնչափ աւելի երկայն կը լայն կը լայն, որչափ նոյն տեղը հասարակածէն հեռու ըլլա՞յ, Հարաւային կիսագնդի մէջ այս երեւոյթները հակառակ կերպով տեղի կ'ունենան, այսինքն հոն գիշերները կ'երկարին և ցերեկները կը կարճանան: Յունիս 9 էն մինչեւ Սեպ. 10 ը երկիրը Աշնան Գիշերահաւասարը կերթայ, այս երկրորդ շրջանին՝ հիւսիսային բեւեռը միշտ արեգական դարձած կը լայն և հարաւայինը մթութեան մէջ, տուրնջեան և գիշերոյ յաջորդութիւնը խոտոր կերպով տեղի կ'ունենայ, կամ աւելի պարզ, ցերեկները կը կարճանան եւ գիշերները կ'երկարին: Այսպէս վեց ամսոյ չափ հիւսիսային բեւեռի մերձակայ գաւառները արեգակը իրենց հորիզոնի վերին կողմն ունենալով կ'ունենան վեցամսեայ տիւ մը, իսկ հարաւային բեւեռի մերձակայ երկիրները վեցամսեայ գիշեր մը, բայց այս երկար գիշերը կը չափաւորի շարունակական վերջալուսով մի: Աշնան Գիշերահաւասարին դարձեալ տիւ և գիշեր կը հաւասարին, իսկ անկէ մինչեւ Փարնան Գիշերահաւասար մի և նոյն երեւոյթները կը պատահին հարաւային կիսագնդին համար, ինչ երեւոյթ որ Փարնան և Ամարան տեղի ունեցան հիւսիսային կիսագնդին համար:

Մի քանի բառ ևս եղանակաց անհաւասարութեան վերայ ըսեմք, ասոր համար աւելորդ չեմք համարեր վերջոյն կրկնել այս տեղ, որ երկրի ծիրը բոլորակ չ'է, այլ ձուսածեւ, որոյ

վառարաններուն միոյն մէջ է արեգակը, այս ծրի այն մասը, զոր երկիրը կը կտրէ Ամարան, ամենաերկայն է, Չմերան կտրածը ամենակարճ, իսկ Փարնան եւ Աշնան քալած աղեղները վերիններուն նկատմամբ միջին են, ուսկայն Փարնանը՝ Աշնան աղեղէն աւելի երկար է, Արթ. երկիրը իւր ծրի ամեն մասերը անկողմով արագութեամբ ընթանար, եղանակները դարձեալ անհաւասար պիտի ըլլային, քանի որ մի օրինակ արագութեամբ աւելի երկար աղեղ մի ընթանալու համար երկար ժամանակ պէտք է, քան թէ կարճ աղեղ մը: Թողումք այս, երկիրը, ինչպէս և բոլոր մոլորակները միօրինակ արագութեամբ չ'են դառնար արեգական շուրջը, այնչափ աւելի արագ կը դառնան, որչափ մօտ ըլլան արեգական, ընդհակառակն այնչափ աւելի դանդաղ, որչափ հեռու ըլլան: Երկիրը Դեկ. 20 ին իւր մերձակէտին, եւ Յունիս 19 ին հեռակէտին վերայ կը լայն, ուրեմն հիւսիսային կիսագնդի ամառնային եղանակաց մէջ երկիրը դանդաղ կը քալէ և ձմեռնային եղանակաց մէջ ևս արագ, եղանակաց անհաւասարութեան երկրորդ պատճառն եւս այս է:

Ահաւասիկ եղանակաց միջին տեւողութիւնները:

	օր
Փարուն .	92.9
Ամառն .	93.6
Աշուն .	89.7
Չմեռն .	89.0

Ինչպէս կը տեսնուի, Փարնան և Ամարան տարբերութիւնն է 7 տասնորդ օր կամ 16-17 ժամ, Փարնան և Աշուն տարբերութիւնը 3.2 օր, իսկ Ամարան և Չմերան տարբերութիւնն է 4.5 օր, բայց այս տարբերութիւնները ամեն տարի նոյն չեն մնար:

Երկիրը իւր ոլորտի մեծ առանցքի երկու ծայրերուն վերայ գնացած ժաւանակ արեգակէն աւելի կը հեռանայ, կամ անոր կը մօտենայ, հեռակէտին վերայ, որ 37,600 000 մղոն հեռի է, Ամարան Արեւակայքէն մի քանի օր յետոյ կ'երթայ, իսկ մերձակէտին վերայ, որ 36 400 000 մղոն է, Չմերան Արեւակայքէն մի քանի օր յետոյ, ուրեմն արեգակը մեզմէ հեռու կըլլայ աւելի Գարնան և Ամարան, քան Աշնան եւ Չմերան։ Ասկից կը հետեւի, որ արեգակն հեռաւորութիւնը չէ երկրի մակերեւութին վրայ բարեխառնութեան նուազման պատճառը, եւ ոչ մերձաւորութիւնը՝ բարեխառնութեան բարձրանալուն, այլ եղանակաց գլխաւոր պատճառներն են ծիր խաւարմանի շեղութիւնը, կամ հոլովման առանցքի հակումը ոլորտին վերայ, տեւողութեան անհավասարութիւնները եւ թաւալական արագութեան փոփոխականութիւնը։

Մեր Գարնան և Ամարան արեգակը հասարակածի հիւսիսային կողմն լինելով՝ նորա ճառագայթները մթնոլորտը ուղիղ գծով ճեղքելով կը գան հիւսիսային կիսագնդին, որով արեգակն ջերմութիւնը գրեթէ անկրօնատ կը հասնի մեզ, բայց ընդհակառակն Աշնան և Չմերան հասարակածի հարաւային կողմն ըլլալով արեգակը՝ իւր ճառագայթները խոտոր ուղղութեամբ կը գան հիւսիսային կիսագնդին, որով մթնոլորտը ջերմութեան մեծ մասը կը ծծէ եւ ցլերո կըլլայ մեզ համար, Բարեխառնութեան տարբերութեամբ երկիրը հինգ գօտիներու կը բաժնուի, որք են այլեջեալ գօտի, երկու Բարեխառն գօտիներ, և երկու ցրտային գօտիներ։ Բարեխառն գօտիները, որ ամենայարմար են մարդկային բնակութեան և քաղաքակիրթ կենաց զարգացման, երկրի

մակերեւութին կէս մասը կը բախանդակեն, իսկ ցրտային գօտիները, որք անբնակելի են, ամենափոքր մասը կը բաժանդակեն։

Վերջացնելու համար երկրի աստղագիտական նկարագիրը, կ'ամփոփեմք ինչ որ մինչեւ հիմա ըսինք։ Ամեն երեւոյթները, զորս տեսանք և որոց վերայ խօսեցանք, յառաջ կը գան գլխաւորաբար երկրի հոլովական և թաւալական շարժումներէն, սոցա երկրորդական պատճառներն են աստղային աւուր տեւողութիւնը, առանցքին հակումը եւ զուգահեռականութիւնը, տարւոյն տեւողութիւնը, ծրին ձեւը և տարածութիւնները։ Եթէ այս պատճառներուն ամենը, կամ մի քանին փոփոխն, ցերեկները և գիշերները, եղանակները եւ կլիմաները եւս պիտի փոփոխն, և այս փոփոխութիւններէն յառաջ գալիք հետեւութիւնները երկրագնդին վերայ կենաց պայմաններուն համար կը ծնանին կամ յանկարծական և կամ յամրաբար ամենաստատի չափաւորութիւններ և ամենամեծ աւերումներ։ Բայց տեսնեք, որ աստղային օրը և տարին անփոփոխ են, միայն կը փոփոխն ծիր խաւարմանի կեդրոնազանցութիւնը և շեղութիւնը, այն եւս կարի տկար սահմաններու մէջ։ Սոցա է, որ լուսոյ եւ ջերմութեան աղբեր, այն է արեգակն, որ երկրագնդի և ուրիշ մոլորակաց կեանքի ընդունարանն է, ճառագայթմանց խրտութիւնը հետզհետէ կը նուազի, սակայն հաշիւը ցուցած է, որ միլիոնաւոր տարիներ պէտք են, որպէս զի այս նուազութիւնը կարող ըլլայ երկրի կլիմայները զգալապէս չափաւորել։ Ուրեմն ի բաց առեալ անակնկալ և անհաւանական արկածները, երկրի աստղագիտական հանգամանքները կարող եմք իբր անփոփոխ համարել։

ԲՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ

ԵՒ ՏԻԵՋԵՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

ՊԱՐԶ ԽՕՍԱԿՅՈՒԹԻՒՆ

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.

ԾԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ծանրութիւն կամ կեղրոնամիզ զօրութիւն. — Ինկոդ մարմնոց արագութիւնը. — Քար մը ձգելով հորի մը խորութիւնը կամ աշտարակի մը բարձրութիւնը չափելու կերպը. — Օճառի պղպղջակներ. — Օղոյ մէջ թռչտող թուլներ. — Փորձ:

ՅԱԿՈՐ. — Օրիորդ, չըսի՞ր մեզ, որ ծանաղարհորդներն երկրիս շուրջը դարձած են:

ՕՐ. ԹԱԳՈՒՂԻ. — Այո՛, ըսի:

ՅԱԿ. — Այո՛ ինձ անկտրելի կը թուի:

ՕՐ. ԹԱԳ. — Ինչո՞ւ:

ՅԱԿ. — Վասն զի մենք այժմ երկրի վրան ըլլալով՝ մեր ոտքերը վար եւ գլուխը վեր է. բայց երբ ծանաղարհորդները միւս կողմը հասնին, պէտք է գլխովայր ըլլան, ուրեմն իրենց ոտքերով երկրէն կը կախուլն, ինչպէս ծանծերն առաստաղէն:

ՕՐ. ԹԱԳ. — Մտի՛կ ըրէ՛. Մենք, որ երկրիս վրայ ենք, բոլոր երկրին մօտեցող բաները վարին կը կոչենք եւ անկէ հեռացողները վերին. բայց երկրին ինքնին ո՛չ վար է եւ ո՛չ վեր. այլ անհուն միջոցին մէջ օդին միջեւն է. Ուտի երկրի վրայ մեր ճնակած տեղն ո՛ւր որ ալ ըլլայ, միշտ մեր ոտքերը վար կըլլան եւ գլուխը վեր. վասն զի մեր ոտքերը միշտ երկրի վրայ են եւ միշտ երկրինք մը ունինք մեր գլխուն վերեւ:

ՅԱԿ. — ձիւդ է. բայց ո՛չ նուազ զարմանալի:

ՕՐ. ԹԱԳ. — Թերեւս հարցնէ՞ր այժմ թէ ո՞վ զմեզ օդին մէջ իյնալէ կ'արգիլէ:

ՅԱԿ. — Օրիորդ, այդ կրնաք մեզ բացատրել:

ՕՐ. ԹԱԳ. — Մագնիս տեսա՞մ էք:

ՅԱԿ. — Այո՛, երկաթի կը նմանի. հատ մ' ունէի, որ մետաղէ փոքրիկ ձուկեր իրեն կը քաշէր, նոյնպէս նաեւ ասեղներ եւ գնտասեղներ:

ՕՐ. ԹԱԳ. — Լաւ. մագնիսի մը քանի մը մարմիններ իրեն քաշելու եւ իւր մօտ բռնելու զօրութիւնը կրնանք երկրի իրմէ թեթեւ բոլոր մարմիններն իրեն քաշելու եւ իւր մօտ բռնելու զօրութեան հետ բաղդատել: Ահա՛ այս է պատճառը, որ երկրին վրայ կը մընանք առանց օդին մէջ գլխովայր իյնալէ վախնալու. ահա՛ այս է պատճառը, որ գնտակով խողացած ժամանակնիդ, գնտակնիդ միշտ վար կ'իյնայ, փոխանակ ձեր արձակած ուղղութեամբ մշտնջենապէս շարժելու. ահա՛ այս է պատճառը, որ ձիւնը, անձրեւը, կարկուտը երկրի վրայ կ'իյնան, փոխանակ մթնոլորտին մէջ մնալու, ուր կը կաղմուին. ահա՛ այս է պատճառը, որ հասած պտուղները ծառերէն վար կը թափին. Այս զօրութիւնը, որ բոլոր մարմինները դէպ 'ի երկիր կը ձգէ, ծանրութիւն կամ կեղրութիւն կը կոչուի:

ՄԱՐԻԱՄ. — Օրիորդ, գնտակով խողացած ժամանակ եթէ շատ բարձր չեն տեսմ, բռնելու ատեն մատներս չեն ցաւիր, բայց եթէ շատ բարձր նետեմ, գրեթէ կը վախնամ բռնել, վասն զի այն ատեն կապարի մը պէս կուգայ եւ կը ցաւցնէ. ինչո՞ւ:

ՕՐ. ԹԱԳ. — Որովհետեւ գնտակդ որչափ բարձրէն գայ այնչափ սաստիկ արագութեամբ կ'իյնայ. վասն զի ինչ կողմ մարմնոյ մ' արագութիւնն երթա-

լով շարունակ կ'աճի, իյնալ սկսեցն մինչեւ իւր շարժումը խտրանող դիւ մակալութեան մը հանդիպած առեն :

Ձանազան կաղամածներու միջոցաւ, զորս յետոյ կրնաք տեսնել, կարելի է ինկող մարմնոյ մը մէկ երկվայրկենէն վերջը ստացած արագութիւնը դիտել, յետոյ երկու երկվայրկենէն վերջը ըստացած արագութիւնը, և այլն. այնպէս որ ինկող մարմնոյ մը անկման առեն անցուցած երկվայրկեաններուն որքանութիւնը հաշուելով՝ կրնանք անոր գետին հասած վայրկենին ունեցած արագութիւնը գտնել. նոյնպէս նաեւ որչափ բարձրէն իյնալը :

ՄԱՐ.—Օրինո՞րդ, միթէ մեզ չէք կըրնար բացատրել զայս :

ՕՐ. ԹԱԳ.— Ինկող մարմին մը
Ա. երկվայրկենին մէջ կրն՞թանայ 45.9
Բ. " " 45.9×3=145.7
Գ. " " 45.9×5=245.5
Դ. " " 45.9×7=345.3
Ե. " " 45.9×9=445.1

Եւ այսպէս յաջորդաբար իւրաքանչիւր նոր երկվայրկենին՝ 45.9 ը յաջորդանդադ թուով բաղմնապատկելով նոյն երկվայրկենին մէջ քալած միջոցը կը գտնուի :

Կուգէ՞ք որ հորի մը խորութիւնը չափենք մէջը քար մը ձգելով :

ՄԱՐ.— Ի՞նչպէս :

ՕՐ. ԹԱԳ.— Քար մը ձգելով անոր իյնալու համար անցուցած ժամանակը կը հաշուեմ. եթէ երկու երկվայրկենէն իյնայ, կըսեմ, քարն

Ա. երկվայրկենին մէջ կրն՞թանայ 45.9
Բ. " " 45.9×3=145.7
Ընդ ամենը 195.6

Ուրեմն այս հորին խորութիւնն է 19 մէդր 6 տասնորդամէդր :

Կրնանք նոյնպէս աշտարակի մը բարձրութիւնը գտնել, գաղաթիւն քար մը վար ձգելով : Վերջապէս այս կերպով կրնանք ուրիշ բաղմնութիւ բարձրութիւններ կամ խորութիւններ ալ չափել (1) :

ՅԱԿ.— Անցեալ օր օճառի պղպնակներ շինելով պատուհանէն թողուցի և Մարիամն, որ պարտէզն էր, կը ջանար պղպնակներս գոգնոցին մէջ ընդունիլ. բայց գրեթէ բնաւ չը յաջողեցաւ. պղպնակներն աստ անդ կը տարուբերէին եւ ստէպ օդին մէջ կը բարձրանային փոխանակ իյնալու. ինչո՞ւ համար :

ՕՐ. ԹԱԳ.— Որովհետեւ նոյն պղպնակներն օդէն աւելի թեթեւ ըլլալով կրնան անոր վրայ կենալ. այս է պատճառը, որ ծուխը կը բարձրանայ և օդոյ մէջ կը ցրուի : Երբ օդոյ մէջ առանց իյնալու առ կախ մարմին մը տեսնէք, յայտնի է որ նոյն մարմինն թեթեւ է և օդոյ մասնիկներուն վրայ կեցած : Օդը մարմնոյ մը անկման ալ կը դիմակալէ. քիչ կամ շատ զօրութեամբ՝ նոյն մարմնոյն ձեւոյն նայելով : Ինչպէս պատուհանէն ձգուած թղթի թերթ մ' իյնալէն առաջ կըրնայ ընդ երկար թռչտիլ, վասն զի իւր բարակ և տարածեալ ձևոյն պատճառաւ կրնայ օդոյ մասնիկներու մեծ քանակութեան մը վրայ կենալ. բայց եւ

(1) Ինկող մարմնոյ մը քալած միջոցը կրնանք ուրիշ կերպով մ' ալ գտնել, եթէ քանի երկվայրկենէն ինկած ըլլալը գիտանք : Նշախ այս երկվայրկեաններուն որքանութիւնն ինքն իրմով կը բաղմնապատկեմ, որ թափանչ փառայալէ կը կոչուի : Օրինակի համար եթէ մարմինն իյնալու համար 2 երկվայրկեան անցուցած ըլլայ, ժամանակը կը քառակուսեմ՝ $2 \times 2 = 4$: Ուրեմն ժամանակին քառակուսին է 4 : Յետոյ 45.9 ը ժամանակին քառակուսով բաղմնապատկելով կ'ունենամ $45.9 \times 4 = 195.6$: Ուրեմն ինկող մարմնոյն 2 երկվայրկենի մէջ քալած միջոցն է 19 մէդր 6 տասնորդամէդր :

* Ա. յ. (X) նշանը բաղմնապատկելու կը կոչուի և այս նշանը (=) հաստատուի :

Թէ այս Թերթը ձգելէն առաջ ճմլելով փոքրիկ գնտակ մը շինենք, անմիջապէս կ'իյնայ. որովհետեւ օդոյ այնչափ մեծ տարածութեան մը գլխակալութեան չը հանգիպիր :

Եթէ օդ չըլլար, Թուղթը, ծուխը, փետուրի կտոր մը և բոլոր Թեթեւ մարմինները կապարի և քարերու չափ շուտ պիտի իյնային :

ՅԱԿ. — Ինչէն կը գիտցուի :

ՕՐ. ԹԱԳ. — Հետեւեալ փորձէն. եթէ իբր երկու մէդը երկայնութեամբ ապակիէ հաստ խողովակի մը մէջ զանազան տեսակ փոքրիկ մարմիններ դրնենք, օրինակի համար, Թուղթ, փետուր և կապար. և եթէ ուղէք փոքրիկ քար մ'ալ, և յետոյ օդահան մեքենայով, զոր 'ի մօտոյ պիտի բացատրեմ ձեզ, խողովակին օդը պարպելով՝ զայն արագապէս գլխիւնը շրջենք, ապակիին մէջէն կը տեսնենք որ Թեթեւ և ծանր ամենքն 'ի միասին և մի և նոյն ժամանակ խողովակին յատակը կը հասնին :

ԳԼՈՒԽ ԺԲ.

ԾԱՆՐՈՒԹԻՒՆ

(Շար.)

Յակուրջի. — Դալիչեոս եւ Բիզայի կանթեղ. — Ճօճանակ. — Ժամացոյցի ճօճանակ. — Ուղղութիւն ճանրութեան :

ՕՐ. ԹԱԳՈՒՀԻ. — Մարիտմ, տակաւին օրուելու փափօք ունիս :

ՄԱՐԻԱՄ. — Օրիորդ, հաճեցէք յաւուրջին (սալէնճագ) անգամ մ'ալ հրել և բաւական է :

ՕՐ. ԹԱԳ. — Շատ լաւ, ահա կըրցածիս չափ դբեզ դէպ 'ի վեր ծառերուն մէջ պիտի մղեմ և Թողում :

ՅԱԿՈԲ. — Օրիորդ, ես ալ Ձեզ կ'օգնեմ :

ՄԱՐ. — Օհ, ահա տերեւներուն մէջն եմ :

ՅԱԿ. — Գոհ ես :

ՕՐ. ԹԱԳ. — Հանգչինք այժմ և ըստպանք որ յաւուրջին դադրի :

ՅԱԿ. — Դադրելու համար տակաւին երկար ժամանակ կ'ուղէ. այս յաւուրջին շատ լաւ է. զայս ունենալէս առաջ վարը տեսնուած երկու ծառերէն ինքնին չուան մը կապելով հատ մը շինած էի. բայց խիստ ձանձրացուցիչ էր. երբ մէկն օրէն դադրէր, անմիջապէս կը կենար. Պատճառն ինչ էր արդեօք :

ՕՐ. ԹԱԳ. — Հաւանօրէն չուանին՝ կապուած ծառերուն հետ ունեցած սաստիկ շփումը պիտի ըլլայ, որ շարժում մը կ'արգիլէ : Այս յաւուրջին չուանն ալ շփումն ունի, բայց խիստ քիչ. ուստի եւ իւր շարժումն ընդ երկար կը պահէ :

ՅԱԿ. — Ուրեմն եթէ չուանը բնաւ շփում չունենար, միշտ պիտի շարժէր :

ՕՐ. ԹԱԳ. — Անկարելի է զայն այնպիսի կերպով կախել, որ կախուած կէտին վրայ գէթ փոքրիկ շփում մը չունենայ. Բայց եթէ բնաւ շփում ալ չունենայ, դարձեալ կը կենայ, որովհետեւ ծանրութեան ազդեցութեան ենթակայ է :

ՅԱԿ. — Մանրութիւնն ինչ կրնէ :

ՕՐ. ԹԱԳ. — Հոս եկած տեսնիս յաւուրջին հաւասարակշռութեան մէջ էր, այսինքն անշարժ : Նստարանն իւր կշռով՝ չուանը դէպ 'ի երկիր կը քաշէր եւ զայն վերէն վար կը ձգտէր : Այս հաւասարակշռութիւնը խանգարեցինք յաւուրջին մղելով և անոր շարժումն տուինք. բայց հիմա, որ ալ չենք շարժեր զայն, ծանրութիւնն անընդհատ կը ներգործէ և տակաւ առ տակաւ անոր շարժումն արգիլելով՝ զայն երկրին մօտ անշարժ կը կեցնէ :

ՅԱԿ. — Յակուբըն ինչու չը կենար, երբ Մարիամն երկրին կը մօտենայ :

ՕՐ. ԹԱԳ. — Որովհետեւ յակուբըն թեղօշին բարձրութենէն վար ի ջած ատեն՝ սասցած արագութիւնը, որ զօրութիւն մ'է, զայն մինչեւ փոքրիկ թմբիներուն բարձրութիւնը կը մղէ, որոյ տակ երեք փոքրիկ բարեկամներդ նստած են : Մարիամ թմբիներուն կողմն հասնելով՝ իւր յատուկ կշռովը վերստին դէպ 'ի երկիր կ'իջնայ. բայց ինչպիսի ատեն նոր արագութիւն մը կը ստանայ, որ զայն ծանրութեան ուղղութենէն անգին կ'անջրնէ և դարձեալ ընդ առաջ դէպ 'ի մեր կողմը կը մղէ : Բայց Մարիամ յակուբըն իւրաքանչիւր նոր ճոճմամբն, այսինքն ամեն մէկ երթալ գալուն, նըւազ կը բարձրանայ, եւ ահա գրեթէ չը շարժիր. ահա յակուբըն կեցաւ :

Օր մը Գալիլէոս, այս գիտնական անձը, որոյ վրայ արդէն խօսած եմ ձեզ, Բիզանի մայր եկեղեցին եղած ատեն, նշմարեց որ գմբէթէն կախուած կանթեղ մը կանոնաւոր կերպով կը շօժէր և դիտեց որ այս ճօճումներն իրենց լայնութիւնը հետզհետէ նուաղելով՝ մի և նոյն ժամանակը կ'անցնեն : Գալիլէոս տուն դառնալով ուրիշ փորձեր ըրաւ՝ ճօճելու համար դերձանի մը ծայրէն մարմին մը կախելով : Այս կերպով կախուած և ճօճող մարմին մը ճօճանակ կը կոչուի : Գալիլէոս տեսաւ որ իւր ճօճանակին դերձանն որչափ երկայն ըլլար, ճօճումներն այնչափ դանդաղ կը ըլլային և ընդհակառակը գերձանն որչափ կարճ ըլլար, ճօճումներն այնչափ արագ կը ըլլային :

ՅԱԿ. — Հիմա հասկցայ թէ ինչու այս յակուբըն արագ չը ճօճեր, ասոր պատճառը հաւանօրէն չուանին շատ երկայն ըլլալն է :

ՕՐ. ԹԱԳ. — Ճիշդ է :

ՅԱԿ. — Ընդհակառակն իմ շինած փոքրիկ յակուբըն խիստ արագ կը ճօժէր :

ՕՐ. ԹԱԳ. — Որովհետեւ չուանը շատ կարճ էր : ճօճանակաւոր ժամացոյցներն երբեմն ետ կը մնան և երբեմն առաջ կ'երթան, ետ կը մնան, երբ ճօճանակնին շատ երկայն ըլլայ և առաջ կ'երթան, երբ շատ կարճ ըլլայ :

ՅԱԿ. — Բայց միթէ ճօճանակներն ինքնին կրնան երկնալ կամ կարճնալ, ինչպէս կըլլայ որ լաւ դնացող ժամացոյց մը յանկարծ ետ կը մնայ կամ առաջ կ'երթայ :

ՕՐ. ԹԱԳ. — ճօճանակներուն մետաղէ ձողերը ջերմութեամբ կ'երկնան և ցրտութեամբ կը կարճնան :

ՅԱԿ. — Զերմութիւնն ինչպէս կըրնայ այս ձողերն երկնցնել :

ՕՐ. ԹԱԳ. — Զերմութիւնը զանոնք կ'անգոյտացնէ, այսինքն մետաղին մասնիկներն իրարմէ կը հեռացնէ, որով ձողերը կ'երկնան. իսկ ցուրտն այս մասնիկներն իրարու կը մօտեցնէ, որով ձողերը կը կարճնան :

ՅԱԿ. — Բայց ես կարծէի թէ հաստատուն մարմինները ջերմութեամբ անգոյտանալով հեղուկ կը դառնան :

ՕՐ. ԹԱԳ. — Հեղուկ ըլլալէն առաջ կըսկսին անգոյտանալ առանց իրենց վիճակը փոխելու :

ՅԱԿ. — Ուրեմն միշտ լաւ դնացող ճօճանակաւոր ժամացոյց մ'ունենալու հնարը չը կայ :

ՕՐ. ԹԱԳ. — Այո՛ կայ, լաւ շինուած ժամացոյցի մը ճօճանակին երկնալուն և կարճնալուն ազդեցութիւնն ոչնչացնելու հնարը գտնուած է : Երբ ընդարձակ բնագիտութիւն սորվիք, պիտի տեսնէք թէ ինչպէս կըլլած են այս արդիւնքն ստանալ :

ՅԱԿ. — Ահա՛ Մարիամը մեր քով կ'ուզայ :

Օր. ԹԱԳ. — Տեսէ՛ք, յակուրջին այ-
ժրմ՝ կատարելագէս անշարժ է, Ե՛թէ
նստարանի տեղ ծառայող տախտակն
անոր երկու կողմի չուանները բիչ մը
իրարու չը մօտեցնէր, պիտի տեսնէ-
իք, որ այս երկու չուաններն ամեն
տեղ իրարմէ հաւասար հեռաւորու-
թիւն պիտի ունենային և վերէն վար
կատարելագէս ուղիղ ձգուէին :

Առանց նստարանի չուաններուն ու-
նենալիք ուղղութիւնը՝ նոյն իսկ ծան-
րութեան ուղղութիւնն է, որ կէտրոնակայեաց
ուղղութիւնն ալ կը կոչուի, ինչպէս նաև
կապարալարի ուղղութիւնն. վասն զի ամեն
ատեն այս ուղղութիւնը՝ գերծանի մը
ծայրէն կապարի կտոր մը կախելով կը
գտնուի : Երբ միջոցին մէջ մարմիննե-
րն աղտոտ թողուք, առանց զանոնք
զօրութեամբ մ' ուրիշ կողմ մղելու .
կապարալարին ուղղութեամբ գետին
կ'իյնան :

Որովհետեւ երկրիս բոլոր մակերե-
ւոյթին վրայ կապարալարը միշտ վե-
րէն վար շիտակ ուղղութիւն մ' ունի,
ուստի եթէ նարնջի մը մէջ գուլպայ
հիւսելու անհուն որքանութեամբ ա-
սեղներ այնպիսի կերպով խօթենք, որ
բոլորին ներս մտած ծայրերը նարնջի
կեդրոնին վրայ միանան, եւ եթէ այս
նարնջն իբր երկիրը նկատենք, անոր
վրայ տեսնուած ասեղներուն բոլոր ծայ-
րերը՝ կրնան երկրին բոլոր կետերուն
վրայ անհուն որքանութեամբ կապա-
րալարերու ուղղութիւնը ներկայացը-
նել, կամ որ նոյնն է երկրի բոլոր մա-
կերեւոյթին վրայ ծանրութեան ուղ-
ղութիւնը :

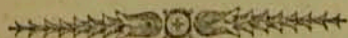
(Շարունակելիք :)

ՈՒՂԵԻՈՐՈՒԹԻՒՆ

Ի Սուրբ Էջմիածին. 1876 Յ3-րէ 20.

(Շարունակութիւն և վերջ տես թիւ 9.)

Եկեղեցւոյ Թանգարանի մէջ սրբ-
բոց մասունքներուն կարգը կը տես-
նուի նաեւ Քրիստոսի կողը միտուած
գեղարգը, զոր Թադէոս առաքեալը
բերած է Հայաստան, Առաքելոյ՝ Ս.
Լուսաւորչի և հայրապետաց աջերը՝
և ալ սրբոց մասունքը, որոց ոմանք
արծաթապատ և ոմանք ոսկեզօծ. Նոյ-
եան տապանէն մի փոքր փայտ, զոր
հրեշտակէն ընկալաւ սուրբն Յակոբ
Մծբնայ հայրապետն : Այս կարգին
մէջ աւելի հնութիւն մի կը տեսնուի,
այն է ամենափրկչի անուանեալ պատ-
կերն, անփուտ փայտի վերայ սքանչե-
լի կերպով փորուած, զՔրիստոս խա-
չէն վար առնելն է, այնպէս կ'աւան-
դեն թէ այս պատկերը Յովհաննէս ա-
ւետարանիչ նկարած է, ի խնդրոյ Տի-
րամօրն լուսոյ սուրբ Աստուածածնի .
Շահխաթունեացն պատկերին մանրա-
մասն նկարագրութիւնը ընեւէն զինի
կը յաւելու թէ « Այս Ամենափրկ-
չի անուանեալ պատկերն, ձեռագործ
Յովհաննու աւետարանչի ըստ Գրիգո-
րի Մագիստրոսի, յարձանագրութեան
անդ եկեղեցւոյն հաւուց Թառոյ, բե-
րեալ ի Յունաստանէ ի Հայս յորդւոյ
Աշտի իշխանի Բագրատունւոյ Տեա-
ռն Գարունից՝ ի սկզբան անդ եօթնե-
րորդ դարու, զոր ընկալեալ իշխանին
ի ձեռաց որդւոյ իւրոյ զայսպիսի դանձ
սրբութեան անդէն ունդ տայ հիմն ար-
կանել եկեղեցւոյ սրբոյ ի կոխածոյ քա-
րանց յանուն փրկչական պատկերին ի
ստորոտոս անդ քաղաքին Գարունից,
(Պայէլիք), ուր էին շիրիմք յորով իշխա-
նաց նախնեացն իւրոց : Զորմէ Ղ Էոնդ

վարդապետ, «Իսկ ապա յետ մահուան
Գրիգորի Մամիկոնեոյ յաջորդէ զիշխա-
նութիւնն Աշոտ Բէրաբեան պատրիկ,
այր երեւելի և նախ ամեմար 'ի մէջ նա-
խարարացն Հայոց 'ի տոհմէ Բագրա-
տունեաց . . . փայթ յուսումնասիրու-
թեան, և զարգարէր զեկեղեցիս Աս-
տուծոյ վարդապետական արուեստիւք
և պաշտօնէից խմբաւորութեամբ, պա-
տուէր եւ երեւելի սպասուք յիւրոց
գանձուց, և շինէր զեկեղեցին Գարու-
նից յիւրում ոստանին, և զկենդանա-
գրեալ զպատկերն մարգեղութեանն
Քրիստոսի ամեալ 'ի մոխրն արեւու
մեծաքանչ զօրութեամբ հանգուցա-
նէր 'ի նմա, և նորա անուամբ զեկե-
ղեցին անուանեաց ու : Այս եկեղեցին
այժմ աւերակ : Ապա զինի անցանելոյ
միջոցաց իբրեւ երկից հարիւրոց ամաց
'ի ձեռս բերէ զայս պատկեր փրկչա-
կան Գրիգոր Մաքիստրոսն պահլաւու-
նի որդի վասակայ (հասանայ), ըստ աշխարհ
եղելոյ եկեղեցին իւրեւորաց 'ի նոյն Մաքիստրո-
սէն Գրիգորի), և յանուն այս պատ-
կերի վերստին նորոգ եկեղեցի տայ կա-
ռուցանել յորձաքար վիմաց 'ի Հա-
ւուց Թառ կոչեցեալ սահմանին որ
մերձ 'ի Փառնի, կից յարեւմտեան ճա-
կատ փոքրիկ և անշուք եկեղեցւոյն կա-
ռուցելոյ յառաջագոյն 'ի Փէորգ իշխա-
նէն Քեղոյ քառ Միսիթարայ Այրիւնեց-
ւոյ, և հանգուցանէ 'ի նմա զայս պատ-
կեր, յորոյ անուն կոչի 'ի պատմադիրս
և յարձանագիրս և այս եկեղեցի, ու-
րոշ յեկեղեցւոյն Գարունից, որ 'ի Կո-
գովիդ դաւառի առ հարաւային ստու-
րոտով մեծի լերին Մասեաց : Իսկ սա
'ի հիւսիսափողմն Երասիս գետոյ հան-
գէպ Փառնեոյ յարեւմտեան լանջս լե-
րին : Իկցուք աստանօր զօրինակ արձա-
նագրութեան եկեղեցւոյն Հաւուց Թա-
ռայ զոր շինեալ է Գրիգոր Մաքիստ-
րոսն Պահլաւունի : Օրինակ զայս :

Թուին ՆԿԲ (1013) 'ի Թագաւորու-
թեանն Գագկայ եւ 'ի Հայրապետու-
թեան Տեառն Սարգսի եւ Գրիգոր Մա-
գիստրոս վերստին շինեցի զեկեղեցիս
յիշատակ ինձ և ծնողացն իմոյ, նաև
'ի տերանց աշխարհիս գանձագին ա-
րարի զվայրս սորա լերամբն եւ դաշ-
տամբն և ամենայն կազմութեամբն որ
'ի սմա, քառագէժ չորս անկեամբ՝ ա-
ջամբ և ահեկամբ. 'ի դիմաց և 'ի Թի-
կանց, և տուաք յիշատակ անջնջելի
արձանագրով և աշխարհակալ Թագա-
ւորի Թղթովն և կայսերական կնքովն,
հաստատեցաք ձեռագրով և Հայրա-
պետական նամակաւն, և 'ի նաւակա-
տիս տաճարիս զոր շինեցաք, ընծայե-
ցաք զհայրենիս մեր սուրբ եկեղեց-
ւոյս՝ որ է Հաւուց Թառ. հանգստարան
և օթարան անձեռագործ սուրբ Պատ-
կերին Յիսուսի Քրիստոսի, որ 'ի փայ-
տին, խնդրելին Յովհաննու սուրբ Ա-
ւետարանչին հրամանաւ Մօր Տեառն
մերոյ սուրբ Աստուածածնին և նորո-
գեալ վերստին հաստատեցաք զսուրբ
ուխտս վերջինս քան զառաջինն, աստ-
եգաք զվէմն հաւատոյ հիման սուրբ
եկեղեցւոյ :

Գրիգոր Վահրամ Պիատանին :

Այս հրաշարի փրկչական պատկերը
իւր հնութեամբ կը պահպանուէր Հա-
ւուց Թառայ մինաստանը որքան որ
չէն էր, այլ երբ Կովիլասեան երուզակե-
ները Հայաստան արշաւեցին, ուրիշ
փանօրէից հետ այս մենաստանն ալ իս-
պառ աւերեցաւ և անշքացաւ, ուս-
տի ստիպեալ այս պատկերը 'ի Ս. Էջ-
միածին փոխադրած են, և կոյ այժմ
անդ ուրիշ սուրբ սպասուց հետ :

Այս նորաշէն պահարաններուն ա-
րեւելեան կողմն արտաքին որմոյն ըս-
պիտակ մարմարիոնի վերայ կը տեսնուի
արձանագրութիւն այսպէս :

Ողորմութեամբն Աստուծոյ Ազգասէր Կսթուզիկոս ամենայն Հայոց Գէորգ Գ. Կատանդինուպօլսեցի կառոյց վերիս պահարանս զայսոսիկ բազում քննիւք, և զարդարեալ սրայծառացոյց զմայր տաճարս սրբոյ Էջմիածնի նպաստիւք բարեպաշտ ժողովրդեան Հայոց Ռուսաստանեայց յերրորդում ամի Հայրապետութեան իւրում. ՚ի թուականութեան Փրիլին 1869, եւ Հայոց ՌՅԺԸ:

Այսքան փոքր ՚ի շատէ խօսելէն զինի, համառօտ տեսութիւն մի եւս նորակառոյց ձեմարանին վրայ ընենք: Այս երեւելի շինուածքը Ս. Էջմիածնի վսնուց արեւելեան կողմն դարձեալ վանքին սեփհական հողին վրայ շինուած է, երկար ձեւով կրկնայարկ. հարաւային կողմը դահլիճ կամ սերտարան վրան մեծ եւ շքեղ դմբեթով, վերի յարկն է աշակերտաց երեք խորշի բաժնուած ննջարաններն, յատկացեալ է մէն մի մահիճ երկաթ մահճակալով, և մի մի փոքրիկ պահարան մահիճներուն մօտ. ննջարանները և սեղանատունը ըստ ամենայնի մաքուր և ապահով. առանձին խոհանոց ձեմարանին մօտ, և այլ կարեւոր սիւնոյք առանց խնայելոյ կը մատակարարուին. դասարանները իւրաքանչիւր աստիճանի ուսմանց ըստ պատշաճի բաժնուած են, ունին և մի դրաստուն կարեւոր և սիւտանի շինուածներով ուր զգուշութեամբ ամփոփուած են Հայերէն Գաղղիերէն և Ռուսերէն տպագրեալ պիտանի մատեանք, երկրագունա մեծ և փոքր և բնական գիտութեան պէտք եղած գործիքներ. երկար միջնաորահին երկու կողմի որմոց վերայ կարգաւ շարուած են նոր աշխարհագրական տախտակներ Գերմանիայէն բերուած. Եգիպտոսի, Յունաստանի, Ասորեստանի և այլ տեղեաց երեւելի հնու-

թեանց նուրբ եւ ճարտարութեամբ նկարուած պատկերներն, և եւ բնական գիտութեանց վերաբերեալ թռչնոց անասնոց և այլ զանազան կենդանեայ նկարներն, վերատեսուչ Արք Եպիսկոպոսի և ուսուցչաց սենեակներն. ձեմարանը հարաւային կողմը ունի ընդարձակ գետին աշակերտաց զբօսելոյ և պարտէզ մշակելոյ տեղի, իսկ հիւսիսային կողմը ընդարձակ գաւիթ երկաթեայ վանդակաւ, և աստ է արտաքին դուռն ձեմարանին: Արեւելեան կողմը շինուած է միջակ մեծութեամբ հիւանդանոց, տակաւին պէտք եղած կահ կարասիքը պատրաստուած չէր:

ձեմարանին մէջ կ'աւանդուին ընդհանրապէս Հայերէն Գաղղիերէն Լատիներէն և Ռուսերէն լեզուներ, յաւանայնի յառաջագէտ կրթմանայ ձայնագրութիւնը: Աշակերտաց թիւն 95 որոնք ժողոված են Ռուսաստանի եւ Տաճկաստանի այլ և այլ գաւառներէն, աշակերտաց թիւը պիտի լեցուի 150. երբ աշակերտաց ննջարանները դասարանի փոխուին և ձեմարանէն դուրս յատուկ ննջարան շինուի աշակերտաց թիւոյն համեմատ, թերեւս այն ժամանակ ձեմարանը համալսարանի դիրք մի ունենայ: Այս ձեմարանին շինուածքը աւարտելէն զինի, անդիտելի դիպուածով յանկարծ հրդեհ պատահելով կիսով չափ այրած է, այլ փութով օգնութիւն հասնելով հրդեհը մարած են, սակայն Վեհափառ Հայրապետին սրտին մեծ վիշտ պատճառած է, այլ յետոյ վերստին շինելով ըստ յառաջնոյն յարդարած են: ձեմարանը բաց ՚ի յատկացեալ սպասաւորներէն՝ ունի նաեւ 13 հատ դասատուներ որոշեալ թուականերով. ձեմարանին արձանագրութիւնը դրուած է հիւսիսային կողմն դահլիճին վերի ճակատը:

Ողորմութեամբն Աստուծոյ :

Աղգաւէր Կաթողիկոսն ամենայն Հայոց Տ. Տ. Գէորգ Գ. Կոստանդինուպօլսեցի , յոգնաջան աշխատութեամբ կառոյց զայս ճեմարան վասն Ժառանգաւորաց մայր Աթոռոյ սրբոյ Էջմիածնի արդեամբ վիճակին Ասորսխանայ և օժանդակութեամբ Հայոց բնակեցելոյ ի սահմանս Ռուսաստանեայց : Յամի Փրկչին 1871 և Հայոց Ռ Յ Ի :

Գէորգեան ճեմարանին տարեկան հանդէսը կը կատարուի մեծ փառաւարութեամբ ի տօնի սրբոյն Գէորգայ զօրավարին , Վեհ Հայրապետին առաջնահետ :

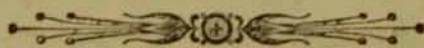
Գովելի հարստութեամբ կը ճշտաւորայ Ս. Էջմիածնի մատենադարանը , ուր առաջին սրահին մէջ կը տեսնուին Հայոց նախնի թագաւորաց պատկերները , կաթողիկոսական հրովարտականք Ռուս կայսերաց շնորհաւորոց , որոց մէջ աւելի շքեղ կը փայլի արդի հայրապետներ : Բաց յայս մեծ դահլիճէն երեք սենեկի բաժնուած է գրատունը ուր կարգաւ ամփոփուած են բազմաթիւ ձեռագիր և տպեալ մատենաներ , մեծահատոր ճառքներն ալլովքն հանդերձ , որոց մէջ աչքի զարնող գեղեցիկ Աւետարան մի կայ երկաթադիր մագաղաթի վերայ գրուած , եւ երեսի կաղմը փղոսկրեայ և երկու կողմը քանդակագործ պատկերներ Յունական ձեւով , որոյ թուականն է այսպէս : Յամի թուոյ Հայկազանց Ն Լ Ը . (979) : Եւ ըստ թուոյ հռոմոսի 210 Բ (742) յիսմայելական բռնակալութեան 840 (379) : Այս աւետարանը մօտ Ժամանակներս Մաղարթայ լերին Նախաւիլայի վանքէն բերուած է :

Նոյնպէս և մի պատուական Աստուածաշունչ մագաղաթի վերայ ըստ քանչեղի կերպով մաքուր գրուած և

պատկերներով զարդարուած յանուն Թագաւորին Հեթմոյ , և այնպէս կ'աւանդեն թէ թագաւորին ձեռամբ գրուած և իւր արքայական կնքով վաւերացած , բայց աւագ չ'եմ գիտեր թէ ո՞ր անհարազատ ձեռք այն կնքը ամբողջ կտրէր իղեր հաներ է , որոյ դատարի տեղն տեսնողներուն յաւ և վիշտ կը պատճառէ : Աստուածաշնչի թուականն է 2107 (1295) :

Ուրիշ ճարտար գրչի մը կը թողում նկարագրել Վեհափառ Հայրապետին արթուն հոկողութիւնը , անձանձիր աշխատութիւնը , անխոնջ ջանքը ի մասին բարեղարդութեան և պահպանութեան Հայաստանեայց Առաքելական ուղղափառ սուրբ եկեղեցւոյ , Վեհարանի կարգը և Վեհութիւնը , որ բարձրաօտիճան խոհեմ եկեղեցականի մի աշալուրջ կառավարութեամբ կը դառնայ , Սինոդի և Սինոդական հարց կանոնաւորեալ ընթացքը , որոց ամենեցուն տացէ Տէր վարձս ըստ վստատկոց իւրեանց :

Ուղե-որ Ա. Ե.

ԹՈՒԼՕՆԻ ԹԻԱՐԱՆԸ

Շարունակութիւն և վերջ , տես թիւ 10 :

Հասարակապետութեան նախագահը կարելի է ըսել , որ համեմատաբար այնչափ նախանձորդներ չ'ունի , որչափ թուրքի խոհարարը : Բարեբաղդաբար ի շնորհս իւր եւ մեծաւ մասամբ ի յասումն նախանձոտներու թիարանի տեսուչները ունկնդիր չ'են ըլլալ նորա յաջորդել ուղղւոյ բազմաթիւ չա-

բարդործաց բողոքներուն : Թէեւ սակաւ նախանձելի , բայց շատ ցանկալի է թիարանին սափրիչի պաշտօնը , որու կը վերաբերի նորեկներու առաջին պաշտօնանքը (toilette) ընել : Սա եւս գլխաւորներու վառահոլութիւնը կը վայելէ և շարունակ իւր պաշտօնը վարելու համար անբասիր վարուց տէր ըլլալու է : Այս մասին անպատճառ միտաբար , անելին , խողանակն ու օձառը գործածել զիտնալ , և մէկքանի ակտեր բռնեցու գաղտնիքը ճանաչել հարկ չը կայ , այլ բաւական է որ կոյր զկուրայն յօժարակամ հնազանդիչ գիտնայ և արհեստը գործածած ժամանակ կարեկցութենէ բոլորովին մերկանայ : ասոնք են մեծաւորներու առջեւ իւր վիճակը ապահովելներու միակ պայմաններն ու միջոցները : Սափրիչին խառնութիւնը ննջարանին մօտ անկիւն մ'է , ուր եռոտանի բառնալի աթոռի մը վրայ գործիները կը դնէ եւ առաւտուն անպիտի ճարպիկութեամբ իւր պաշտօնին կը պարագի , որ նորա ապշնորհ հովանաւորք չեն կարող ճիշդ արժէք տալ : Ամեն քր երեսը օձառելէ յետոյ սափրիչին կը ներկայանայ և այս վերջինը ոչ սակաւ գգուանօք զայն կ'աճիլէ : Ի վարձատրութիւն սափրիչի այս մեծ ծառայութեանց , յատկապէս աղտոտութիւն շնորհուած է իրեն , որով և կարող է գիւղացւոց տունները երթալով ուրիշ փոքր գործեր եւս կատարել :

Թուլօնի Թիարանի հսկողը , հաստատութեան անմիջական տեսչութենէն կախումն ունի , և այս վերջինը աշարջութեամբ կը հսկէ , որպէս զի օրէնքը անթերի կատարուի : Քննիչը , որք գլխաւորաբար հին ղինութիւններ են , այլ և այլ կարգերու կը հսկեն , որք շատ անգամ խօսքը չը նպաստած ժամանակ դաւաղանը 'ի գործ կ'աճեն , Թիարա-

նին մէջ ստէպ ստէպ պատահած մեծ խտրադաններու բեկումը բարձրագոյն ատենի մը կը հաղորդուի , որն որ փութով և արագութեամբ կը վճռէ : Այդ դատարանէն տրուած վճիռը անդառնալի է : յանցանաց տեսակին համեմատ պատիժներն են գինին և հացը դադրեցնել , անօթութեան և ղընդանի դատապարտել , շղթաները կրել , նապատկել , դանահարել և նոյն իսկ մահուան դատապարտել : Այդ դատարանի կողմէն դատապարտելոց համար որոշուած ամենէն խիստ և տաժանելի պատիժը դանահարութիւնն է , որմէ չ'են կարող զերծանիլ բոլոր անոնք , որք անհնազանդ կը գտնուին և կամ արգիլեալ նիւթ մը կ'ունենան : Նոյնպէս հինգ ֆրանքէ աւելի արժողութիւն ունեցող առարկայի գողութիւնք , շղթաները խոտակելու բռնի փորձերը եւս այս բուռն միջոցաւ կը պատժուին օրէնքը պահպանելու համար : Որովհետեւ ծայրայեղ կամ չափազանց դանահարութենէ կրնայ լինիլ , որ մահ պատճառի , ուստի դատարանին չ'է ներելի յիսուն հարուածէ աւելի հրամայել :

Այդ պատիժը միշտ բաղնաթիւ պաշտօնեաներու և թիարանին բժշկին ներկայութեանը կը կատարուի ու հինգ վայրկեանէն աւելի չը տեւէր : Գաւառեանման խտրադանը , մէկ մեդր երկայնութեամբ , և մատի հաստատութեամբ կանէփի չուանէ շինուած է , երկաթ առեն ջրոյ մէջ ֆալով կարծրացած կըլլայ առանց սակայն բոլորովին իւր գիւրաթեքութիւնը կորսնցնելու : Սոյն բարբարոսական պատիժը թիարանին գաւաթը բոլոր դատապարտելոց ներկայութեան կը դործագործուի : Դատապարտեալը մէկ տախտակեայ նստարանի մը վրայ կը պառկեցնեն , երեսն 'ի գետին , և ձեռքերն ու ոտքե-

րը ամուր կապուած : Պաշտօնէին իւրաքանչիւր ակնարկի՝ ուժեղ և հաստատաճիլ դատապարտեալ մը կը յառաջանայ, որուն կը հրամայուի դատաւիճիւր գործադրել : Նորա կանխաւ ազդարարուած կըլայ օրինաց տրամադրութիւններն, ապա թէ ոչ ինք փոխանորդաբար նոյն զոհին պատժոյն կենթարկուի : Արդէն այն զօրեղ բազուկով տրուած առաջին հարուածին դատապարտելոյն անդամներէն արիւնը հոսել կըսկսի և մարմնոյն ամեն կողմէն մարմին կտորները կը կախուին ու ջրաղացաութիւն պատճառող երկիւղը բոլոր մկանունքը կը ցնցէ : Զոհեալին բերնէն տառապանաց ողբեր կը լսուին, աչքերը ապակենման կը փայլին և շրթուները լորձուներով կը ծածկուի : Շատ անգամ երեսներորդ հարուածին կեանքը կը վերջանայ : Երանի այն թշուառներուն, որք մահուամբ ուրիշ նոր տառապանքներէ կ'ազատին : Պատիժը ամեն ճշդութեամբ կատարուելէ յետոյ, յանցաւորին շղթաները կը քակուին և ընկերները զինք հիւանդանոց կը տանին նուաղեալ, ուր բժիշկը մարդասիրաբար կը խնամէ և կը հոգայ, բայց վէրքերը երբեք չ'են կցիր :

Թէեւ գանահարութիւնը բարբառոսական և իրապէս զարհուրելի պատիժ մ'է, այնու ամենայնիւ կը գտնուին դատապարտեալներ, որոց յամառութիւնն անգամ չ'ընկճեր : Ինչպէս որ դպրոցներու մէջ կան տըղայք, որք հարուածներու կը համբերեն առանց յօնքերնին անգամ չարժելու, որով և դասատուք կը յուսահատին, նոյնպէս թուրքի թխարանի մէջ կան այնպիսի եղբւնաւորներ, որք իրենց տրուած բոլոր պատիժները սառն անտարբերութեամբ կը կրեն ու մի և նոյն մոլութիւնը կը շարունակեն

անապաշտ և առանց երկիւղի նշան մը ցոյց տալու : Գանահարութեան սովորելով, անկէ չ'են երկնչիր, այլ ծաղրելով զայն իրենց ընկերները կը մուրեցնեն : Պաշտօնէին մին կը հատուտէ թէ այս օրերս թուրքի մէջ այնպիսի աւաղակ մը կայ, որ գիտմամբ կ'ապրտամբի, որպէս զի գանահարուի, և առողջանալու նպատակաւ հիւանդանոց տարուի : Գաղղիական արդարութեան ատենը միջոց մը գտած է այդ դիւահարը նուաճելու համար, որ Գերմանական եօթը հարիւրի Battenliegen ըսուածը կը դերազանցէ :

Այդ միջոցն է կոյտ "Ramas" ըսուած սրահը, այսինքն նրբաշաւղի նրման երկայն ու նեղ և առանց լուսամուտներու ու բուրովին կահ կարասիէ թափուր բանտ մ'է : Նստելու տեղը տախտակով բաժնուած է երկու պատնէշներու մէջ տեղ, որք իրարմէ 60 հարիւրորդամեղը հեռի են : Ըայ նութիւնն ալ մարդու ուսերէն աւելի նեղ, այս տեղ կը գրուի դատապարտեալը և միայն մէկ մեղր տեղ ունի տարածուելու համար : Գլուխը նստարանէն փոքր ինչ բարձր տախտակի կը տորի մը վըայ կը հանգչի, ստքերը որմերուն կը դպին : Եւ որովհետեւ կողմնական երկու պատնէշները չ'են ներքը յայտ կամ յայն կողմ դառնալու, ուստի դատապարտեալը ստիպուած է ծընկերը միշտ վեր բռնել : Գատապարտելոց գլուխն ու ոտքերը մի և նոյն ուղղութեան մէջ կը մնան : Քղանքը եւ կաթեայ ամենահաստատ գերանով մը ասրահովեալ է, և գիշեր ցերեկ նոյն դրութեան մէջ մնալ պարտաւոր է :

Պատիժը աւելի խստացնելու համար, ներեալ չէ դատապարտելոց միւսեանց հետ որոշ ձայնիւ խօսիլ : Սքրահին մէջ խոր լուութիւն մը կը տիրէ և որ երբեմն երբեմն կընդհատի ջըջ

Թաներու շառաչունէն կամ շղթայեալներու ողբերէն, որոց անդամները այսուցեալ և ընդարմացեալ են շարժումէ զրկուելուն պատճառաւ։ Ընդհանրապէս այդ պատժոյն կը յաջորդէ անդամալուծութիւնը։ Թիապարոններէն ոմանք այդ «Ramas» սրահին մէջ 15 տարի եւս անցուցին առանց զըման կամ բարոյական լաւութեան ամենափոքր նշան մը ցոյց տալու։

Թուրքի զնդանները «Ramas» սրահէն շատ քիչ կը տարբերին։ Երկայն ու նեղ նրբաշաւիղ մը շատ մը փոքր եւ քառակուսի սենեակներու իբրեւ ճանապարհ կը ծառայէ, եւ այս սենեակները դրան կողմը եղած ծակէն միայն լոյս կըստանան։ Այդ սենեակներու կահ կարասին է անկողնոյ և աթոռի ծառայող նստարան մը ու թանի սկաւառակը վրան դնելու համար սեղան մը։ Բնատարկելոյն չըլթաները երկաթեայ օղակով հաստատուած և այնչափ կարճ են, որք միայն մարմնոյն վերի կողմը շարժելու և վերոյիջեալ ծակին երկնալու չափ կը ներեն։ Ընկարող նա ոտից վրայ կայնիլ և ոչ մէկ քայլափոխ ընել։

Փախուստը արգիւելու համար պահապանք իրաւունք ունին հրացան պարպել ընդգլխացողներու վրայ, եւ օրը երկու անգամ ամենայն դգուշութեամբ շղթաները կը քննուին։

Գերծեալ գլխոց և գէպ ի դրան կողմը եղած ծակէն դուրս երկնցած գէմքերը Թուրքի նորեկ այցելուներուն վիշտ կը պատճառեն։

Թէեւ ամեն նախադգուշութիւնք ի դործ կը դրուին դատապարտելոց փախուստը արգիւելու համար, բայց ոմանք կամ ուժով և կամ նենգութեամբ կը յաջողին այն տեղէն փախլի։ Մաղի նման բարակ խարտոցներով, զորս կամ բերնի, կամ մազերու

մէջ կը պահեն, շղթաները կը խարտոցեն։ սանգուխով որմերէն կ'անցնին և կ'ազատին։ Ընդհանրապէս նաւահանգիստը կամ քաղաքին մէջ տնտեսութեան ժամանակ փախստեան յարմար միջոց կը գտնեն, ինչպէս որ շատ պատահած է։ Փախուստը յայտնուելէն անմիջապէս յետոյ թնթանօթի ռումբը թէ քաղաքին և թէ շրջակայից կը ծանուցանէ զայն եւ թիարանի բերդին վրայ ծածանող դեղին դրօշակը նաւերուն նշան կը տայ փախստականը ձերբակալելու։

Չարագործը իբրեւ պատառող գահան միշտ մարդկութեան վնասակար համարուած է, եւ որովհետեւ զայն ձերբակալողին յիսուն ֆրանք վարձք կը տրուի, ուստի հարկ չը կայ քաղաքացիքն ու գիւղացիքը յորդորել նորա շաւղաց հետեւելու։ Մարդիկ մեծ բազմութեամբ քաղաքներէն կ'երեն հրացաններով, երկժանիներով և տապարներով զինեալ շրջակայները արշաւելու համար, ոմանք ձի հեծած՝ շրջակայ գիւղերը կը խուզարկեն, սոցա բնակիչք եւս իրենց կը միանան Թիարանին ճողորպած սրսը ետ դարձնելու համար։ Դատապարտեալը աստանդ մոլորեալ, ամենուստ արտաքսեալ, ստակէ, կերակրէ և հագուստէ զուրկ, միշտ զինքը հալածողին ձեռքը կ'իյնայ, որ ուրախութեամբ Թիարան կը տանի և շուտով իւր վարձը կըստանայ։

Յիւանս բանտն ու անգութ գահահարութիւն մը կըսպասէ այդ փախստականին։ Վերստին առողջանալէն յետոյ մազերը մինչեւ մորթը կ'ածիլուին, շղթան կը կրկնապատկուի և թիկանց վրայ վատանուանեալ նշանով կը դրօշմուի, որպէս զի ամեն ոք ճանաչէ այն սրիկան։ Վերջապէս իր ընկերաց օրինակ և խրատ ըլլալու հա-

մար պարտաւոր է նա բաւական ժա-
մանակ իբրեւ զգաստութեան օրինակ
Թիարանի սրահը մնալ, ձախ ձեռքը
տախտակ մի բռնած, որու վրայ գը-
րուած է Evadé ramenè. Շատ
քիչ պատահած է որ մի գատապար-
տեալ երկրորդ փախուստ մի փորձէ և
եթէ պատահի, այն ժամանակ մա-
հուամբ կը պատժուի :

Թիարանի գատարանը չ'է կարող
գատաւճիռը հրատարակել և գործադ-
րել տալ առանց ծովային պետութեան
պաշտօնէի հաւանութեան : Վճռոյն
գործադրութիւնը, որ միշտ բոլոր Թի-
ապսրտից ներկայութեան կը կատա-
րուի և աւելի օրինակ է քան թէ պա-
տիժ, մոլութեան մէջ յամառեալ ու
գինեբուն մեծ ահ կը պատճառէ : Նոյն
խիզ գանահարութիւնն ու բանտը ծաղ-
րողները, երբ մահը կը մտածեն, գու-
նաթափ կը լինին : Պատժոյ գործադ-
րութեան ժամանակ խռովութիւն չը
պատահելու համար բաղմամբ կը զօրք
կը կեցնեն, որք լեցուն հրացաններով
կը հսկեն և ամեն ապստամբութիւն ու
յանդգնութիւն կ'արգիլեն : Մինչդեռ
դահիճը իւր պաշտօնը կը կատարէ, դա-
տապարտեալք տախտակամածին վը-
րոյ ծնրադրեալ բարձր ձայնիւ կ'արթ-
թեն գլխատեալի հոգւոյն համար : Եր-
կիւղի պատճառաւ միշտ անեղմէ շա-
տերուն շահտէն վար հեռած ցուրտ
քրտինքին կայլակիլը տեսնուած է, ու
մանք ալ մեծ գողով իրենց վերջին վայր-
կեանը կը մտածեն : Չարագործք չ'են
մխթարութիւն Յարութեան քարոզու-
թեամբ :

Հիւանդները ըստ ըժշկի հրամանին,
գթութեան մայրապետաց (Sœurs de
charité) տեսչութեան տակ եղած հի-
ւանդանոցը կը տարուին : Հոն ամեն
տեսակ խնամք կըստանան, և հիւան-
դապահք սիրով զիրենք կը խնամեն և

կ'աջատին այդ սիրով նոցա բիրտ վի-
ճակը ազնուացնել : Մայրապետաց այդ
բարեպաշտական ծառայութեան կ'օգ-
նեն նաեւ մէկ քանի վարդապետք, որք
հոգեւոր խօսքերով բանտարկեալները
կը կազդուրեն եւ հոգեվարները կը
պատրաստեն վերջին ժամուն : Շատ
անգամ կը յաջողին մեղաւորներէն մի
քանին Երկնից հետ հաշտեցնել և այն
սրիկաներէն ամենէն անգութք ան-
գամ չ'են համարձակիր կրօնական մխի-
թարութիւնը մերժել : Անուամբ մի
այն Քրիստոնէական մեծ եղբայրու-
թեան վերաբերելու խիղճն ու բոլոր
մեղաց քաւութեան յոյսը, ամենէն
ծանր պատիժն անգամ կրելու բաւա-
կան քաջալերութիւն կը տայ նոցա :
Կենաց մէջ ամենէն աւելի անյուր յան-
ցանք գործողք անգամ կեանքէ բաժ-
նուելու վայրկեանին ջերմեռանդ կըլլան,
վասն զի մեռած տեսնելն նոցա չըթուիք
ներէն աղօթից միմունքներ կը լսուին :

Թիապարտից մարմինը նոյն խիզ գե-
րեզմանին մէջ հանգիստ չ'ունի, չէ շը-
նորհեալ նոցա ծաղկեալ պսակով զար-
դարուն գերեզմանոց մէջ հանգիստ
փոքր տեղ մը : Դիակները տեսակ մը
դադաղի մէջ դրուած անդամաղն-
նութեան սրահը կը տարուին, ուր նո-
րուս բժիշկը դանակով նոցա մահուան
պատճառը կը քննէ և մարդկութեան
ապահովութեան կենսասկար գործ նիւ-
թող այն գազաթնները կը ձեղքէ : Գու-
տապարտելոյ ուղեղները մեծ խնամով
շատ տարիներէ ՚ի վեր կը պահուին
ժամանակին անսնցմով ժողովածոյ մը
կազմելու համար, որ նշանաւոր դա-
տապարտելոց թանգարան մ'է : Իւ-
րաքանիւր ուղեղ երկայն ու խորհրդա-
ւոր պատմութիւն մը կը պարունակէ :

Յ. Թորոսեան :

U_{q²/h² U_{h²/o²}}

Դո՛ւ որ քանիցս Եդեսիան ուրախացուցած ես քո պատուական իջեւելէ մի քանին նմա զահելով, շնորհքը այս անգամ Լս հետեւեալ երկտողիկը հիւրընկալել, որով ինձ հետ Հայրենակիցներս եւս շնորհապարտ կ'առնես քեզ :

Արևեան դպրոցը՝ որ հիմնադրուած է աղգասիրական ջանիւք Արևեան բարեջան Յակոբ վարժապետի և կը յառաջադիմէ նորա անձնուէր հոգատարութեամբ և արթուն հսկողութեամբ, ունի 110 աշակերտ որոց տարեկան հարցաքննութիւնն և սարգեւաբաշխութեան հանդէսը Հոկտեմ. 9 էն սկսեալ մինչև 23 հետզհետէ կատարուեցաւ:

Հոկտեմ. 9 ին բոլոր վարժապետք և
այլ ձեռնհաս աղգայինք հրաւիրուե-
լով՝ ընտելարանի աշակերտք հարցա-
քննուեցան, որոց կարգացածն է այ-
բենարան, հեգերէն և ընթերցարան.
Հոկտեմ. 16 ին վերստին հաւաքուելով
նոյն հրաւիրեալք. Բ. դասու աշա-
կերտք հարցաքննուեցան, որոց առաժ-
ուամուներէն են՝ Սրբազան և Աղգա-
յին պատմութիւն, թուաբանութիւն,
աշխարհագրութիւն, քերականութիւն
վերլուծութեամբ հանգերձ և ճարտա-
սանութիւն, որոց յառաջագիմութիւ-
նրն արժանի է գոհունակութեան :

Իսկ Հոկտեմբ. 20 ին կատարուեցաւ պարգեւաբաշխութեան հանդէսն բաւական շքեղութեամբ. զոր ազգասիրաբար հաճած էին պատուել տեղւոյս առաջնորդական փոխանորդ Արժ. Կարապետ Մ. Վարդապետին հետ նաեւ Աղշ. կրօնական, քաղաքական և թաղական՝ ազգասէր ժողովներն իրենց խորախուսական ներկայութեամբ իսկ աշակերտաց ճնողաց և այլ հանդիսատես ազգայնոց թիւը 600 ի կը հասնէր։ Հանդէսը բացուեցաւ մի սրտաշարժ ազգային երգով և շարունակուեցաւ աշակերտաց ճառախօսութեամբ և երգերով, որոցմէ ղկնի հետզհետէ ատենաբանեցին զանազան նիւթերու վրայ, նախ Արժ. փոխանորդ Ս. Հայրն՝ սիրոյ և միութեան վրայ, Բ. Վրթանիսեան Գէորգ Էֆէնտին՝ իմաստութեան վրայ, Գ. սոյն դպրոցի երկրորդ դասատու Պ. Յակոբ բըռտեան՝ դաստիարակութեան և ազգութեան վրայ, Դ. Ռուբինեան դպրոցի երկրորդ դասատու Պ. Գէորգ ոսկերչեան՝ ազգասիրութեան վրայ, որք առհասարակ մեծ սիրով և համակրութեամբ ընդունուեղան ունկնդիրներէն։

Զկնի աւարտման հանդիսին, մեծապատիւ հանգիստականներէն ոմանք 'ի նշան իրենց գոհունակութեան, ալ գասիրաբար նուէրներ մատուցին զըսորոյն, որոյ ցուցակն հետեւեալն է:

Մեծապատիւ անդամք քաղ. ժողովոյ	1	սկի
” ” Թաղ. [սորհրդոյ	7	ընթերցարան
		կտոր
” ” Թանգարանի ընկերութեան	23	գիրք
” Պ. Գեորգ Կիւլէսէրեան	15	”
” անդամք լուսաւորչական ընկերութեան	12	”
” ” տասանորդի ”	6	”
” Պ. Գրիգոր քրտոյեան	7	”

Բարեջան վարժուհի օրիորդաց դպրոցին

Մեծապատիւ Պ. Գէորգ Երանոսեան

" Գէորգ Էֆէնտի Վրդանիսեան 1 ար-
ծաթ մէճիտ, և

" Պ. Պետրոս Տ. Սարգսեան և ընկերք իւր
1 արծաթ մէճիտ :

Թէ Հայկազետն բազմաշխատ ըն-
կերութիւնը և թէ այլ զգայուն Աղ-
գայինք եւս մասնակցեցան սոյն նուի-
րատուութեան ազգասիրաբար, որոց
'ի տրիտուր կը մաղթեմք Հայկայ Աս-
տուծոյն՝ որ Աղգ. սիրոյն այս սրբա-
զան հուրը միշտ վառ պահէ նոցա սրբ-
տից վառարաններուն մէջ, 'ի միսթա-

րութիւն բազմափիշոտ Հայութեան :

Մնամ միշտ երախտապարտ Սիօնիդ
1877 Նոյեմ. 1 Սարգիս
յԵՐԵՄԻԱ :

Ս. Յակոբեան :

Հետեւեալ ցուցակն ևս՝ Եղեօիայէն
ըրկուած է հրատարակելու խնդրանք :

Անուանք նուիրատուաց Եղեօիոյ
նորահաստատ թանգարանին :

Ամենապատիւ Եսայի Սրբազան Պատրիարք
Գերա. Խորէն Ս. Արք եպիսկոպոս. Նարպէյ

մի մեծ արեւանկար պատկեր

" ստուերք Հայկական

կտոր

" " " " " Միսթարեան
Մեծա. Յակոբ Էֆէնտի իւթիւճեան

145 գիրք և տետրակ

81 " " "

" Կարապետ " " Խմբա. Մասիսի

6 "

" " " փանոսեան " Մանղուճէի

14 "

Սարկաւազ Գէորգ Շահանեան

7 "

Տէր, խնդրեմք հաճեցէք պատուա-
կան Սիօնիդ միջոցաւ Թարգման հան-
դիսանալ մեր սոյն հրապարակական շը-
նորհակալութեան զոր կը մատուցա-
նեմք երախտագէտ սրտիւ ազգասէր
նուիրատուաց :

30ին եպիսկոպոս ձեռնադրուեցաւ ի-
րենց Պատրիարքի ձեռամբ, այս հան-
դէսին ներկայ էին մեր Ամեն. Սրբա-
զան Պատրիարքը, գրեթէ ամբողջ Մի-
աբանութիւնը եւ Հայ ժողովուրդը :
Ներկայ ամսոյ տեղէս մեկնեցաւ Պատ-
րիարքը 'ի Կ. Պօլիս :

Որով և Ձեզ մնամ շնորհապարտ
1677 Նոյեմ. 1 Ապրիլեան

յԵՐԵՄԻԱ : Խանդարանի ընկերութեան
Յակոբ վարժապետ Արեւեան :

— Անցեալ տարւոյ անձրեւաց նուա-
զութեան պատճառաւ քաղաքիս ժո-
ղովուրդը ներկայ ամբողջ տարին ժա-
մանակի այլ և այլ նեղութիւններուն
հետ ջրոյ սակաւութեան մասին եւս
կը տագնապէր. բայց գոհութիւն Աս-
տուծոյ այս ամսոյ տեղացող առատ
անձրեւները ժողովրդեան այս մեծ նե-
ղութիւնը բարձին, և կը յուսացուի
որ յաջորդ տարուան առատ հունձքերն
եւս ներկայ տարւոյ ամբողջութիւնը կը
լցուցանեն :

Ժ Ա. Մ Ա. Ն Ա. Կ Ա. Գ Ր Ա. Կ Ա. Ն Ք

Ասորւոց Եպիսկոպոսի վախճանե-
լէն 'ի վեր՝ տեղը Թափուր մնացած էր.
հանգուցելոյն ձեռնասուն Գէորգ վար-
դապետը իւր գովանի վարուք և բա-
րեմանութեամբք արժանի լինելով ե-
պիսկոպոսական սրբազան կոչման Հով.